

VredesMagazine

Jaargang 10 nummer 2 — 2e kwartaal 2017 — Prijs euro 2,50

Dossier: **EURO-leger**

DIENSTWEIGERAAR
uit Zuid-Korea

LEVEN IN IRAK

Vrouwen in het leger

Als het aan de Nederlandse regering ligt gaat de dienstplicht ook voor vrouwen gelden. De ministerraad heeft in het voorjaar van 2017 ingestemd met een wetwijziging van die strekking. Het streven is om de gewijzigde dienstplicht op 1 januari 2018 te laten ingaan. De Raad van State zal nog advies over het voorstel uitbrengen. De tekst van dit advies, en van het wetsvoorstel, wordt pas openbaar bij indiening bij de Tweede Kamer (zie tinyurl.com/vrouwdienst).

Anders dan veel mensen denken is de dienstplicht in Nederland nooit afgeschaft. Wél is twintig jaar geleden de opkomstplicht opgeschort. Beëindiging van die opschorting is nu nog niet aan de orde. In landen als Noorwegen en Zweden is dat wel het geval, en vanuit de NAVO wordt het heractiveren van de dienstplicht aanbevolen. Met de voortgaande opschaling van de militaire paraatheid is er behoefte aan veel meer manschappen dan op basis van een vrijwillig beroepsleger kunnen worden gerekruteerd. De campagnes om het leger weer populair te maken, bijvoorbeeld onder jongeren, zijn niet volledig geslaagd. Er zijn meer militairen nodig, mogelijk ook in Nederland. Vandaar het initiatief van onze regering.

Daarbij worden uiteenlopende argumenten aangevoerd, zoals dat van de gelijkheid tussen man en vrouw. Vrouwen in het leger zouden een

voorbeeldfunctie kunnen hebben in landen waar onze krijgsmacht actief is. In Afghanistan en Irak bijvoorbeeld zouden we de vrouwenemancipatie een steuntje in de rug geven.

Vijftien jaar geleden nam de VN resolutie 1325 over vrouwen, vrede en veiligheid aan. De oorsprong daarvan lag bij de vrouwenconferentie van Peking in 1995. Daar werd opgeroepen tot meer investeringen in geweldloosheid en oorlogspreventie. Centraal uitgangspunt was niet om vrouwen te dwingen mee te doen aan het doden van anderen, maar om (meer) vrouwen op te nemen in de beslissingsmacht. De nagestreefde “feminisering” betekende niet dat iedereen gelijk zou moeten worden, maar dat wordt gewerkt aan een wereld waarin we elkaar niet onderdrukken, waarin vrijheid centraal staat, zodat iedereen zich kan ontwikkelen zonder ondergeschikt te zijn aan anderen. Thema’s als feminisme, democratie en vrijheid moeten in combinatie worden ontwikkeld, luidde het pleidooi.

In Bolivia, Eritrea, Israël, Mozambique, Noord-Korea, Noorwegen, Tsjad en Zweden bestaat militaire dienstplicht voor vrouwen. Dat rijtje moet korter, niet langer. Protesteren achteraf helpt niet, dus laten we zorgen dat vrouwen, vredeswerkers en mensenrechtenactivisten de handen ineenslaan voordat de Raad van State met een advies komt over het wetsvoorstel van de regering.

Egbert Wever

FOTO VOORPAGINA:

Bison Drawsko, januari.
Foto: Ministerie van Defensie

COMMENTAAR

COLOFON

VREDESMAGAZINE 9 maart 2017 Uitgave van de vereniging VredesMedia waarin samenwerken: Haags Vredesplatform (HVP), Humanistisch Vredesberaad (HVB), Vredesbeweging Pais, Samenwerkingsverband Stop de Wapenwedloop, Antimilitaristies Onderzoekskolлекief VD AMOK, Women’s International League for Peace and Freedom (WILPF) afdeling Nederland. **REDACTIE:** Jan Bervoets, Hans Feddema, Benno Houweling, Kees Kalkman, Klaas Meijer, Anke Polak, Martijn de Rooi, Barbara Smedema, Jan Schaake, Guido Schokker, Egbert Wever. **AAN DIT NUMMER WERKTEN NAAST DE AUTEURS MEE:** David Jan Donner, Chris Geerse, Gerard Roorda. De auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van een geplaatst stuk. De tekst van artikelen mag worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding. Copyrights van foto’s en tekeningen berusten bij de desbetreffende fotograaf/illustrator. **FOTOREDACTIE:** Anne Vaillant. **FOTOGRAFEN EN ILLUSTRATOREN:** Charlotte Aukema, Jan Bervoets, Martin Broek, Omar Chatrivala, Paul Dijkstra, Anton Groeneschey, Yosé Höhne-Sparborth, Schot. **VORMGEVING:** Jimmy Slothouwer. **DRUKKER:** Drukkerij Mezclado, Tilburg. **ABONNEMENTEN:** Een jaarabonnement op VredesMagazine (4 nummers) kost 10 euro. U kunt een abonnement nemen via info@vredesmagazine.nl of 015 7850137. **GIFTEN:** Bedragen die abonnees meer overmaken worden beschouwd als gift voor het werk van de in VredesMagazine samenwerkende organisaties. **CONTACT VREDESMEDIA:** Vlamingstraat 82, 2611 LA Delft, 015 7850137, www.vredesmedia.nl. **REDACTIEADRES:** Lauwerecht 55, 3515 GN Utrecht, 030 8901341, artikelen naar info@vredesmagazine.nl. **KOPIJSLUITING VOLGEND NUMMER:** 19 april 2017. **VERSCHEIJNINGSDATUM VOLGEND NUMMER:** 20 juni 2017. **ISSN 1876-0724**

**ZUID-KOREAANSE
DIENSTWEIGERAAR VRAAGT ASIEL 4**
*Interview met Seungshui Shin
 Barbara Smedema*

IRAK, HOE VERDER? 9
*Hoe overleven gewone mensen in Irak – een reisverslag
 Yosé Höhne-Sparborth*

**VIJFTIG JAAR ISRAËLISCHE
BEZETTING NOODZAAKT TOT ACTIE 14**
*Interview met Jan Keulen van The Rights Forum
 Martijn de Rooi*

FOTOPAGINA'S ANTON GROENESCHEY 16
*Vluchtelingen en buurtbewoners
 komen samen in Café WELKOM*

DOSSIER 19
*Doemt er een leger op uit de Euromist?
 Kees Kalkman, Henk van der Keur, Jan Schaake,
 Wendela de Vries*

EN VERDER:

KORTE BERICHTEN 7

COLUMN HANS FEDDEMA 10

COLUMN JOS VAN DIJK 12

SPRINGSTOF 13

OVERZICHT VAN AANGESLOTEN ORGANISATIES 18

SIGNALERINGEN 31

GEDICHT ZONSONDERGANG 1914 32
Oskar Kanehl

Een veilige samenleving zonder oorlog

Op zaterdag 10 juni a.s. vindt in het Emmacentrum, Cremerstraat 245 Utrecht, de jaarlijkse ontmoetingsdag van vredesbewegingen plaats, waarop zoveel mogelijk vredesbewegingen met elkaar zullen praten. Ditmaal wordt de dag georganiseerd door het Haags Vredesplatform.

Doel van het beraad is – naast contacten leggen – het mobiliseren van de bevolking tegen de veiligheidsideologie van de Nederlandse regering en de Europese Unie, die in feite oorlogsverheerlijking en oorlogspropaganda is. Uitgangspunt is het Manifest inclusieve veiligheid, dat door samenwerkende vredesbewegingen is opgesteld. Ook andere wegen om de vrede te propageren tegen de heersende veiligheidsillusie zijn welkom. Voor meer info: jan.bervoets@casema.nl

Foto: Anton Groeneschey

CAFÉ WELKOM IN BUITENVELDERT

Z-Koreaanse dienstweigeraar

De 23 jarige Seungshui Shin uit Zuid-Korea heeft als dienstweigeraar asiel aangevraagd in Nederland. Zuid-Korea erkent gewetensbezwaarden niet en is daarvoor op de vingers getikt door de VN en door Amnesty International. Seungshui Shin wordt ondersteund door War Resisters' International (WRI). De IND heeft zijn asielaanvraag in eerste instantie afgewezen. Seungshui is in beroep gegaan. Hij hoopt als erkende dienstweigeraar te kunnen bijdragen aan een proces van verandering in Zuid-Korea.

Samen met Jan Ruysenaars bezoek ik Seungshui Shin in het asielzoekerscentrum in Grave. Jan is ingeschakeld door de WRI en houdt een oogje op Seungshui. Toen hij net aankwam, in Grave ging het namelijk niet zo goed met hem. We melden ons bij de receptie voor een bezoekerspasje. Seungshui komt ons ophalen. Hij is een rustige, vriendelijke jongen met piercings in zijn lip en een grote jas vol opnaaiers over de mouwen. Hij loopt met ons mee naar zijn kamer in één van de voormalige kazernesgebouwen. Van buitenaf zien de gebouwen er nieuw en fris uit, binnen zijn de gangen smal en de kamers klein.

Seungshui gaat op zijn bed zitten en wijst ons de stoelen. Hij vertelt dat hij de kamer normaal gesproken deelt, maar zijn kamergenoot is vertrokken naar een andere locatie.

“Je ziet er goed uit,” vindt Jan. “Ja, toen ik net hier was, toen ging het niet goed met me, nu wel, dankzij de steun die ik krijg.”

Kun je iets vertellen over je leven in Zuid-Korea?

Ik woonde in Seoel, de hoofdstad van Zuid-Korea, samen met mijn ouders, mijn oudere zus en jongere broer. Na mijn middelbare school ging ik werken, ik werkte in een bar en als dj. Ik wilde wat van de wereld zien en heb gereisd in Australië en Europa.

Waarom besloot je om dienst te weigeren?

Ik wil niet door de overheid gedwongen worden om geweld te gebruiken tegen andere mensen.

Foto: Charlotte Aukema

SEUNGSHUI SHIN

Wat heeft je tot deze beslissing gebracht?
Toen ik jong was, zag ik op internet dat er vijf mensen door de politie waren gedood in een demonstratie. Ik ben naar buiten gegaan en heb het geweld gezien en de doden zien liggen op straat. De oproerpolitie is een afdeling van het leger. Dienstplichtige soldaten krijgen de opdracht om demonstranten met knuppels in elkaar te slaan. En ze gehoorzamen! Op die dag besloot ik dat ik het leger niet in wilde. Het geweld dat ik heb gezien, dat is niet alleen bij de oproerpolitie, het komt bij alle onderdelen voor, ook bij de marine en de landmacht. Ik ben informatie gaan opzoeken over dienstweigeren.

Hoe gaat het eraan toe in het Zuid-Koreaanse leger?

Ik kwam erachter dat er geen mensenrechten zijn in het leger. Er is extreem veel geweld binnen het leger. Er is geen vrijheid, je kunt niet weg en zelfs als je vakantie hebt, moet je je 's ochtends en 's avonds melden. Je hele leven wordt gecontroleerd.

Weten mensen dat het er zo aan toegaat in het leger?

Ja, 90 % van de jongens wil het leger niet in.

Waarom doen ze het dan toch?

Sociale druk. Hoe erg het ook is: je moet het doen, het wordt van je verwacht.

Waarom besloot je om weg te gaan en niet om naar de gevangenis te gaan?

Ik ben jong en ik wil niet naar de gevan-

vraagt asiel aan in Nederland

genis. Je krijgt een strafblad en als dienstweigeraar wordt je gediscrimineerd. In sociaal opzicht ben je dood. Als je werk wilt krijgen, dan moet je je dienstplicht gedaan hebben. Bovendien wil ik dat er iets verandert. Als bekend wordt, dat ik dienstweiger, dan zullen meer jongens hetzelfde doen en dan zal er wat veranderen in Zuid-Korea.

Je jongste broer heeft dienstplicht gedaan. Hoe ging het met hem?

Hij werd depressief en is weggestuurd. Het leger doet niks voor je als je ziek wordt, ze sturen je naar de dokter en je krijgt een pot pillen, meer niet.

Heeft het consequenties voor hem, dat hij zijn dienstplicht niet heeft af gemaakt?

Hij heeft twee van de vier periodes geëindigd. Het is een schande als je de dienstplicht niet afmaakt. Als je solliciteert, dan kijkt een bedrijf naar de papieren van de militaire dienst. Ze kijken naar je rang en bij mijn broer zien ze dat hij het niet heeft afgemaakt. Je bent anders, afwijkend en je kunt het dus wel vergeten om een baan te krijgen.

Wat vindt je familie ervan dat je dienstweigert?

Mijn vader spreekt zich er niet over uit, mijn moeder wel, ze vond het niet leuk. "Waarom doe je dat?" vroeg ze me. "Waarom ben je anders?" Ze hield me voor dat ik mijn leven weggooid als ik niet in militaire dienst zou gaan, dat ik een zwaar leven zou krijgen.

En je broer?

Hij zei: "Ga niet!"

Hoe denken je ouders erover nu je weg bent uit Zuid-Korea?

Mijn moeder is van mening veranderd. Nu vindt ze het goed, ze zegt: "Je probeert iets te veranderen, dat is goed." Ze kent het probleem en ze spoort me aan om door te zetten.

Toen je van school afkwam heb je gereisd. Heeft dat je keuze nog beïnvloed?

Na mijn middelbare school reisde ik naar Australië, daar kreeg ik voor het eerst het

idee dat ik in het buitenland wilde blijven. Toen ik terugkwam in Zuid-Korea ben ik gaan uitzoeken of het mogelijk was om dienst te weigeren en niet naar de gevangenis te gaan. Ik ging naar Europa en zocht contact met Yeda Lee, een Zuid-Koreaanse gewetensbezwaarde die in 2013 asiel kreeg in Frankrijk. Hij gaf me informatie en bracht me in contact met 'World Without War', een Zuid-Koreaanse vredesorganisatie die dienstweigerers bijstaat.

Hoe ben je in Nederland terecht gekomen?

Ik kreeg mijn eerste oproep voor de dienstplicht, toen ik rondreisde in Engeland. Mijn geld was op en ik wilde naar huis, maar ik miste mijn vlucht. Ik besloot om een vriendin in Amsterdam op te zoeken. Ik kon bij haar logeren en zij heeft me geholpen. We besloten om contact op te nemen met organisaties van dienstweigerers. Daarna nam ik het besluit om asiel aan te vragen.

Wat vind je van Nederland?

De mensen zijn behulpzaam, ze zijn eerlijk en direct. Daar hou ik van, in Zuid-Korea liegen mensen, ze doen aardig tegen je, maar menen het niet. Ik voel me op mijn gemak in Nederland, Nederlanders spreken goed Engels, ze zijn goed opgeleid en het is een vredig land.

Seungshui deed zijn asielaanvraag in Ter Apel. Hij werd naar Budel gestuurd voor nader onderzoek. De IND nam zijn laptop en telefoon in beslag om te onderzoeken of hij contact had gehad met terroristische organisaties. Seungshui vond dat niet erg: "Nederland is een vredig land en dat willen ze zo houden." Daarna ging hij naar Zaandam voor het verhoor.

Hij nam contact op met de WRI in Nederland. Eerder had hij contact gezocht met Amnesty International, maar de enige hulp die hij daar kreeg, was een email met een link naar de overheidspagina waar hij informatie kon vinden over de asielprocedure.

Dat is gek, Amnesty bekritiseert de Zuid-Koreaanse regering voor haar behandeling van gewetensbezwaarden,

maar jou helpen ze niet.

Jan beantwoordt deze vraag met een wrang lachje: Amnesty doet pas wat voor hem als hij in de gevangenis zit.

Wat wil je bereiken?

Ik wil dat mensen veranderen. Als ik in Zuid-Korea zou blijven, dan verandert er niks. De cultuur in Zuid-Korea moet veranderen, de mensenrechten moeten gerespecteerd worden. Als ik hier ben, kan ik iets doen.

Denk je dat er iets kan veranderen in Zuid-Korea?

Ja, het kan veranderen, maar met hele kleine stapjes. Dat zie ik wel gebeuren. Twee weken geleden stonden er twee jongens terecht die dienstweigerden en de rechter bepaalde dat ze niet naar de gevangenis hoefden, omdat ze dienstweigerden vanwege hun geloof.

Dienstweigeren op seculiere gronden wordt niet erkend, maar op religieuze gronden wel. Voor het eerst. Is dat een kleine stap?

Ja.

Wat hangt je boven het hoofd als je wordt teruggestuurd?

Ik kan in Zuid-Korea tussen de één en vijf jaar gevangenisstraf krijgen, omdat ik weggelopen ben voor de dienstplicht. Voor dienstweigeren zou ik één tot drie jaar gevangenisstraf gekregen hebben. Ik zal geen baan meer kunnen krijgen.

Wat ga je doen als je asiolverzoek wordt toegekend?

Ik wil politicologie studeren. Ik wil in mijn werk dingen kunnen veranderen, aan wet- en regelgeving werken. Als ik hier blijf, dan zal ik als gewetensbezwaarde gezien en gehoord worden, dan ben ik belangrijk. Dit is een open land, Zuid-Korea is gesloten, dingen worden verborgen gehouden. Ook wil ik graag iets betekenen op sociaal gebied. Ik waardeer het heel erg dat ik hier zo goed geholpen ben en ik wil graag iets terugdoen. Ik wil andere mensen helpen, zoals de vluchtelingen uit Noord-Korea.

In het AZC helpt Seungshui vluchtelingen uit Noord-Korea door als tolk op te treden en te vertalen. Een Noord-Koreaanse asielloozer die is afgewezen,

helpt hij met het regelen van huisvesting in Nijmegen.

Hoe is het contact tussen jou en Noord-Koreaanse vluchtelingen? Zien jullie elkaar als vriend? Of als vijand?

Nee we zien elkaar niet als vijand, we spreken dezelfde taal, komen uit dezelfde cultuur. Het voelt bekend en vertrouwd als Koreanen onder elkaar.

Zijn er verschillen?

De Noord-Koreanen zijn als onschuldige kinderen. Ze weten niks van de wereld. Er is een periode van ontspanning geweest in de verhoudingen tussen Noord- en Zuid-Korea, de zogenaamde *sunshine*-periode. Vanaf 2007 is de verhouding verslechterd, omdat er een conservatieve regering aan de macht kwam in Zuid-Korea.

War Resisters' International steunt Seungshui Shin

Vanuit Vredesbeweging Pais is er in Nederland een ondersteuningsteam gevormd. Daarnaast is er ondersteuning vanuit War Resisters' International. Seungshui Shin wordt geholpen zijn weg te vinden in Nederland, zowel juridisch als moreel. Het gaat er niet alleen om Seungshui Shin een gevangenisstraf te besparen, maar ook om actie te voeren tegen de wijze waarop Zuid-Korea omgaat met dienstweigeraars. Wil je meewerken in het ondersteuningsteam mail dan via info@vredesbeweging.nl of bel 015-7850137.

Hoe is de verhouding tussen Zuid- en Noord-Korea op dit moment?

Er is meer spanning door de verkiezing van Trump en door China.

Hoe kijken jullie in Zuid-Korea aan tegen Noord-Korea?

Ik ben erg nieuwsgierig, want we krijgen geen informatie over Noord-Korea. Maar het verschilt: rechts denkende mensen zijn erg anti-Noord-Koreaans, anderen zien Noord-Korea meer als familie.

Is Zuid-Korea een vrij en democratisch land?

Dat ligt aan het onderwerp. Op het ge-

bied van nationale veiligheid is er geen vrijheid. Als je contact zoekt met Noord-Korea, dan wordt je opgepakt. Ik ken het verhaal van iemand die skypete met een willekeurig persoon in Noord-Korea; zodra diegene opnam, verbrak hij de verbinding. Hij werd een paar dagen later benaderd door de veiligheidsdienst, ze wisten precies wanneer en met wie hij contact had gelegd.

Is het mogelijk om te demonstreren in Zuid-Korea?

Ja, maar niet altijd. Je moet om toestemming vragen en die krijg je niet als het een gevoelig onderwerp is.

Is er persvrijheid?

Dat hangt van de president af. Op dit moment niet, want er zit een rechtse president. Er is geen vrijheid om te schrijven, of zeggen wat je wilt, ook niet op internet.

Wat ga je doen als je asielaanvraag wordt afgewezen?

Daar ga ik niet van uit, ik wil er niet over nadenken, ik ben optimistisch.

Maar toch, als de beslissing negatief uitvalt?

Dan ga ik in beroep. Als het beroep wordt afgewezen dan ga ik protesteren, dan ga ik in hongerstaking en naar Brussel, of waar dan ook waar de beslissingen genomen worden.

Als we naar buiten lopen, komt er nog een ander cultuurverschil bovendien. Seungshui vertelt: in Zuid-Korea was ik altijd bezig. Dat is normaal, Zuid-Koreanen zijn altijd aan het werk. Toen ik hier kwam, in Europa, zag ik mensen op een bankje in het park zitten. Wat doen die mensen, dacht ik, ze zitten op een bankje en doen niks. Ik vond dat heel vreemd.

Jan: Seungshui Shin is geen vluchteling die op zijn handen gaat zitten wachten op de uitslag van zijn asiolverzoek. Hij helpt andere vluchtelingen, zoals de Noord-Koreaanse vluchtelingen, hij tolkt en vertaalt, hij volgt Nederlandse les. Hij is altijd bezig.

Barbara Smedema

Defensie druipt af

In Schinveld protesteren buurtbewoners, activisten en kunstenaars sinds begin december tegen de NAVO basis Geilenkirchen. Zij bouwden een bolvormig boomhut kunstwerk. Defensie had bedreigd op 21 februari de boomhut eigenhandig te verwijderen. Het werd een druk bezochte dag, maar defensie schitterde door afwezigheid.

PAX breidt uit

Vredesorganisatie PAX groeit! Voor de nu al meer dan 120 betaalde medewerkers is meer kantoorruimte gevonden in Utrecht. De groei is mede mogelijk omdat PAX partner is van het ministerie van Buitenlandse Zaken en als zodanig subsidie ontvangt.

Burgerslachtoffers

In België vroeg Vredesactie aan de regering om openheid te geven over het aantal burgerslachtoffers dat valt bij de inzet van Belgische F-16's in Irak en Syrië. Het antwoord was dat er geen burgerslachtoffers zijn. Maar is dat wel waar? Onderzoek van Vredesactie wijst in een andere richting. Begin 2017 schatte Airwars voor Irak en Syrië samen het aantal burgerdoden door acties van de coalitie op 2.205.

Wapenexport voor rechter

Op 7 februari begon de rechtszaak tegen de Britse overheid vanwege haar rol in het bewapenen van Saoedi-Arabië. De rechtszaak is aangespannen door de Campaign Against Arms Trade (CAAT) die zegt dat Britse wapens gebruikt worden door de Saoedische coalitie bij het plegen van grootschalige schendingen van het internationaal recht in Jemen.

“De wapenexport naar Saoedi-Arabië is niet alleen immoreel, maar ook illegaal. Het zou overbodig moeten zijn om naar de rechter te stappen om de overheid ervan te overtuigen geen wapens te exporteren naar één van de meest bruta-

le dictaturen in de wereld.” Aldus Adam Smith (CAAT)

Petitie Pax Christi International

In een brief doet Pax Christi International een dringend beroep op de EU om de economische relaties met Israël te bevriezen tot het land het internationaal recht respecteert. Pax Christi International wijst erop dat Israël met de landroofwet opnieuw de mensenrechtenclausule van het associatieverdrag tussen de EU en Israël schendt. U kunt deze oproep steunen door het ondertekenen van een petitie op <https://tinyurl.com/zpuono7>. De Nederlandse vredesorganisatie PAX steunt de actie niet.

Wakes bij grensgevang

Iedere tweede zondag van de maand vinden wakes plaats bij de grensgevangenis op Schiphol. In deze gevangenis naast de startbaan zitten veel mensen die niet in Nederland mogen blijven omdat ze niet over voldoende papieren beschikken. In de aanloop naar Pasen vinden de wakes vaker plaats.

De organisatoren, deels afkomstig uit de religieuze georiënteerde vredesbeweging, zeggen erover: “Met deze wakes willen we een teken van solidariteit aan de migrantengevangenen geven. Ook willen we duidelijk maken dat wij grote vragen hebben bij het opsluiten van mensen die niets misdaan hebben.” Meer info: www.schipholwakes.nl

2,5 voor 12

De wereld is weer wat dichterbij een nucleaire ramp. Toonaangevende wetenschappers hebben de zogeheten Domsday Clock een halve minuut vooruit gezet: het is nu 2,5 voor 12, een halve minuut later dan vorig jaar. Sinds 1953 heeft de klok niet zo dichtbij middernacht gestaan. Een jaar geleden was het 23.57 uur.

Onder meer de openlijke dreiging met kernwapens door Trump en Poetin, de

nucleaire testen door Noord-Korea, en de toegenomen spanning tussen kernmachten India en Pakistan leidden tot de aangepaste tijd.

Pensioenfondsen

De Nederlandse pensioenfondsen ABP en PFZW dragen met forse investeringen bij aan de economie van Israël's illegale 'nederzettingen' in bezet Palestina. Daarmee gaan zij in tegen internationale gedragscodes en de richtlijnen van de Nederlandse overheid en ondermijnen zij de tweestatenoplossing. Dat schrijft het Deense centrum voor onderzoeksjournalistiek Danwatch in een rapport.

Blokkade Büchel

Op de Duitse vliegbasis Büchel liggen Amerikaanse kernwapens. Uit protest daartegen wordt van 12 tot 18 juli 2017 actie gevoerd vanuit een internationaal vredeskamp, georganiseerd door 'Büchel is everywhere - nuclear weapons-free now!', dat uit meer dan 50 vredesorganisaties bestaat. Op maandag 17 juli vindt er een internationale blokkade plaats. Ook vanuit Nederland kunt u er aan deelnemen. Meer info: tinyurl.com/buchelblokkade.

Actiesite tegen kernwapens

Over 2 maanden beginnen bij de VN de onderhandelingen over een verbod op kernwapens. De International Campaign to Abolish Nuclear Weapons is een nieuwe website www.nuclearban.org gestart met informatie hierover. Ook kunt u via deze site deelnemen aan een actie om aan te dringen op zo'n verbod.

Schrijfactie

In januari hing het gemeentebestuur van Rotterdam op het stadhuis de Israëlische vlag halfstok, uit medeleven met vier Israëlische militairen die waren omgekomen bij een Palestijnse aanslag. Daarop ontstond er een schrijfactie waarin het Palestina Komitee en burgers

het gemeentebestuur opriepen de Palestijnse vlag halfstok te hangen voor een 17-jarige Palestijn die door het Israëli-sche leger doodgeschoten werd.

Het gemeentebestuur gaf geen gevolg aan de oproep maar in de Rotterdamse politiek ontstond wel een discussie die nog voortduurt.

Soldaat Azaria

Door de Israëli-sche vredesorganisatie Gush Shalom is een verklaring uitgegeven n.a.v. de veroordeling van de Israëli-sche soldaat Azaria voor doodslag op een Palestijn. Gush Shalom vindt dat Azaria een kleine medeplichtige is. De hoofdschuldige is de bezetting. Veel Israëli-sche leiders hadden ook terecht moeten staan.

Asiel voor dienstweigeraar

Onlangs heeft de 23 jarige Zuid-Koreaanse dienstweigeraar Seungshui Shin in Nederland asiel gevraagd en kort daarna Vredesbeweging Pais gevraagd hem te steunen. Het gaat er niet alleen om Seungshui Shin een gevangenisstraf te besparen, maar ook om actie te voeren tegen de wijze waarop Zuid-Korea omgaat met dienstweigeraars. Wil je meewerken in het ondersteuningsteam mail dan via info@vredesbeweging.nl of bel 015-785.01.37.

Op pagina 4 van dit nummer een interview met Seungshui Shin.

Eén-vrouwsactie

Op 27 januari demonstreerde de in Nederland wonende Zuid-Koreaanse Baek Minjuhwa op CS Rotterdam. Zij eist een excuus van de Koreaanse president Park Guen-Hye voor de gewelddadige dood van haar vader, de 69-jarige Baek Nam-gi. Bij een vreedzame demonstratie in november 2015 in Seoul werd hij door de politie met een waterkanon beschoten en gewond achtergelaten, waarna hij stierf. Naast het eisen van officiële verontschuldiging wilde zij laten weten haar vader nooit te zullen vergeven.

Hiermee illustreert zij de waarneming

Meer en uitvoeriger VredesNieuws vindt u op: www.vredessite.nl/nieuws.

van Zuid-Koreaanse dienstweigeraars dat de politie in Zuid-Korea regelmatig met geweld demonstraties van burgers in elkaar slaat, waarbij het schieten op demonstranten niet wordt geschuwd. Aan die politieteamen moeten dienstplichtige militairen meedoen.

EU-grenzen

De investeringen van de EU in grensbewaking schoten in 2016 verder de hoogte in, zo toont een nieuw rapport aan. Prominente wapen- en securitybedrijven profiteerden hiervan. De militarisering van de Europese buitengrenzen bracht echter een verschrikkelijke kostprijs met zich mee, het hoogste aantal geregistreerde omgekomen migranten in één jaar ooit. Ruim 4.700 vluchtelingen vonden de dood in de Middellandse Zee, mede omdat zij gedwongen werden steeds gevaarlijkere routes richting Europa te nemen.

“De hausse in de grensbewakingsmarkt ten tijde van een ongekend verlies van levens, laat triest genoeg zien waar de prioriteiten van de EU liggen,” zegt de auteur van het rapport, Mark Akkerman van Stop Wapenhandel.

Training actievoerders

Op 10 december werd in Brussel het startschot gegeven van “Empowering Critical Citizenship.” De Belgische vredesorganisatie Vredesactie werkt daarin samen met partners uit Nederland en het Verenigd Koninkrijk om groepen te trainen in gewelddoos actievoeren.

In heel Europa voeren mensen gewelddoos actie om gehoord te worden. Daarbij lopen ze tegen uiteenlopende obstakels en vragen aan. Hoe bouw je een brede beweging op? Welke antwoorden hebben we op politiegeweld en repressie? Hoe teken je met diverse groepen een effectieve strategie uit? De trainingen beogen ervaringen te bundelen en de meest effectieve methoden aan te leren.

Meer info: tinyurl.com/guzduue

Turkije en Syrië

Op 8 november 2016 begon in Turkije het proces tegen de voorzitter van een mensenrechtenorganisatie en een journalist. Zij worden beschuldigd

van propaganda voor een terroristische organisatie omdat zij gepleit hebben voor vrijheid van meningsuiting voor een pro-Koerdische krant. War Resisters' International (WRI) maakt deel uit van de grote groep internationale waarnemers die het proces nog steeds volgen.

De WRI belooft ook steun aan individuen en groepen in Syrië die van onderop gewelddoos tegen dictatuur en voor democratie strijden en zich verzetten tegen militarisering en oorlog.

Wake ITEC

De één zijn brood is de ander zijn dood! Help mee om de militaire beurs ITEC te verbannen uit Ahoy Rotterdam! Hoogtepunt van de 3-daagse wake is een manifestatie tijdens hun eerste lunchpauze op dinsdag 16 mei 12:00-14:00 met speeches, muziek, optredens enz. Mail vredeswacht@hetnet.nl voor info/reservering in de Theaterstraatbus vanuit Amsterdam of bel 06 5335 1232. Spandoeken enz. meenemen!

Tentoonstellingen

In het Vredesmuseum, Turfmarkt 30 Gouda is t/m 30 juni de tentoonstelling ‘Vredeskinderen’ te zien. Deze bestaat uit historische affiches, kindertekeningen en kindergedichten. Er worden 4 thema's behandeld; de wens tot een vreedzamere wereld te komen via kinderen, het gebruik van kinderen als beeldmerk voor de vredesbeweging, vredesacties georganiseerd door kinderen en jongeren en de creaties (tekeningen en gedichten) van kinderen over vrede.

Op het Bevrijdingsfestival Drenthe te Assen zijn op 5 mei de exposities “Vergeven en verzoenen” en “Talen naar vrede” te zien. De laatste is nieuw en bestaat uit cartoons, van o.a. Len, n.a.v. vredes-spreekwoorden. Info: www.vredesmuseum.nl of 015-785.01.37

FONDS VREDESPROJECTEN HEEFT U NODIG!

Nog altijd voeren er mensen actie voor vrede. Zij kunnen uw steun goed gebruiken! Fonds Vredesprojecten steunt kleine radicale vredesacties aan de basis. Help mee.

IBAN NL54 INGB 0004738565
t.n.v. Fonds Vredesprojecten

IRAK, hoe verder?

Foto: José Höhne-Sparborth

Hoe overleven gewone mensen in Irak? Hoe nemen ze hun omgeving en de wereld waar? Feitelijk maak ik de mensen nu mee in, laat ik zeggen, een vierde fase binnen mijn ervaringen.

Van 2002 tot 2004 bezocht ik drie-maal Bagdad en Mosul. Ik logeerde bij zusters Dominicanessen. Daarna werd het voor hen te onveilig als ik langs zou komen met mijn westerse gezicht. Dit met dank aan Amerikaanse 'missionarissen' die achter de Amerikaanse soldaten aan het land overspoelden 'om Jezus te verkondigen'. Tot dat moment leefden moslims en christenen in deze regio in vrede en respect met elkaar samen en poogden elkaar niet te bekeren. De eerlijkheid gebiedt me te vertellen, dat die vrede er binnen de families in de monoculturele dorpen in het noorden van het land niet altijd fraai uitzag. Zuster Shirina vertelde me indertijd, dat moslims hun dochter doodden als die met een christenjongen verkering zocht. Toen ik dat verifieerde bij zuster Nayam,

bevestigde ze het en zei: "Zeker, en in de christelijke dorpen doden de ouders hun dochter die met een moslimjongen verkering zoekt." Er was dorps sektarisme, maar de meerderheid van de bevolking leefde al in steden en daar werd tussen mensen met verschillende religieuze achtergronden samengeleefd. Dat samenleven werd versterkt door de lotsverbondenheid ten gevolge van de dodelijke boycot die de VN dit volk had opgelegd: één miljoen doden eiste deze tussen 1991 en 2003, de helft van hen kinderen onder de vijf jaar.

In reactie op de Amerikaanse 'missionarissen' richtten aanslagen zich een korte tijd speciaal tegen christenen, maar de anarchie was zo totaal sinds Bush het land volledig had ontworcht, dat vanaf 2005 alweer plaatselijke religieuze leiders alles deden om goed contact met elkaar te onderhouden, zodat de groepen niet tegen elkaar uit te spelen waren. De tactiek die de VS toen en ISIS thans toepassen: verdeel en heers. Iraakse sjiieten en soennieten en christenen hebben samen weten te voorkomen dat Irak echt in een

INKOPEN VOOR DE STUDENTES
WORDEN AFGELEVERD

burgeroorlog weggleeft, al was het enkele malen kante boord. Syrië is daar wel in terecht gekomen.

VERSCHILLENDE TOONZETTINGEN

Na tien jaar lang op verzoek van de christenen in Irak uit het land te zijn weggebleven, ben ik sinds november 2014 nu al weer vijf maal op bezoek geweest in Kirkuk, Sulaymaniyah en Erbil. Afhankelijk van wie ik spreek, klinkt de toonzetting anders. Eén vluchtelingenfamilie nodigde me bij haar uit op de thee om me duidelijk te maken dat moslims duivels zijn. Wij in Europa moeten dat weten, zo vonden zij. In Erbil ontmoette ik weer de Dominicanessen die ik kende uit Mosul. In 2006 hadden ze hun klooster in die stad moeten achterlaten: de aanslagen waren te gevaarlijk geworden. Ze hadden zich in het nabijgelegen, christelijke stadje Caracosh gevestigd. In de zomer van 2014 waren ze vandaar met hun allen overnacht gevlucht vanwege het oprukken van ISIS.

Zit alles tegen of is dat perceptie?

De kranten staan bol van reacties op Trump. Na Obama zien we in deze narcistisch overkomende persoon extreem-rechts aan de macht in de VS. Niet zozeer de populistische van de Tea-party maar de buiten-parlementaire beweging. Risicovol op meerdere terreinen, ook buitenlands. Dit te meer omdat Steven Bannon naast en als het 'brein' van Trump in staat lijkt een autoritaire staat te gaan creëren. We zullen moeten afwachten of Trump het Nixon-drama zal overtreffen of dat het meevalt. We stellen hoe dan ook vast dat dit iets is wat 'tegen zit'.

In Zuid-Afrika is er voorts met president Zuma ook zoiets gaande, zeker als je bedenkt dat hij de opvolger is van de grote Mandela. Het raakt me omdat ik m'n eerste onderzoek als antropoloog in Zuid-Afrika deed onder drie Tswana-stammen en m'n dissertatie over hen opdroeg aan een ze held van het land nl. Beyers Naudé. Jammer dat Zuma dit bezoedelt met zijn in meerdere opzichten laakbaar gedrag. Hem wacht een rechtsgeding en hopelijk is wat in deze tegenzit, tijdelijk. Een voordeel lijkt dat het ANC haar te grote monopolie aan het verliezen is en recent in drie grote steden de macht uit handen gaf.

Wat tenslotte in hoge mate tegen zit, is de 'coup' van Erdogan, nadat zijn partij een 50+1 positie in het parlement kreeg. Ik bedoel, hoe hij niet alleen steeds autocratischer opereert, de rechtstaat impliciet ter zijde schuift en het islamisme subtiel invoert, maar ook als 'een Stalin van voorheen' al of niet vermeende critici (journalisten, rechters, leraren, soefi's, Koerden) massaal 'zuivert' via ontslag en/of arrestatie. Dit in Turkije, waar nu grote persoonlijke drama's zijn, maar ook via de 'lange arm' tot ver over de grenzen. Veel Turks-Nederlandse vrienden in Nederland brengen periodiek een bezoek aan Turkije, vooral vanwege hun familie aldaar. Recent is dat veel minder. Een 'politiestaat' opzoeken heeft risico's. Sommigen proberen het toch, maar worden nu zelfs hun paspoort afgepakt door het Turkse consulaat in Rotterdam. Nederland kan weinig doen, lijkt het. Het gezegde "Het probleem is niet dat alles tegenzit, maar de perceptie dat alles tegenzit" heeft veel waars en verklaart vaak een onnodige mineurstemming. Maar in de drie genoemde gevallen lijkt de situatie vrij ernstig en zeker meer dan 'een perceptie dat het tegen zit'.

Hans Feddema

Van hun 9 scholen in Irak waren ze er 6 kwijtgeraakt, van hun 19 huizen waren er 11 overgebleven. Zuster Huda toont me december 2015 trots de christelijke school die ze in Erbil hebben kunnen bouwen: "Alleen maar christenen, ik zal geen jezidi of moslim toelaten!" Als ik haar oversten ernaar vraag, verzuchten ze: "Ja, zuster Huda. Je weet toch dat in Mosul 80% van onze leerlingen moslimkinderen waren."

Spreek ik Yousif Thomas Mirkis erop aan, indertijd de pater Dominicaan die me blijvend met Irak verbond, sinds 2014 bisschop van Kirkuk, dan zegt hij: "Dergelijke mensen zijn getraumatiseerd. Als pastor moet ik dat begrijpen. Als pastor hebben we de taak ervoor te zorgen dat hun angst niet tot haat wordt. Maar als leider moet ik alles doen om een toekomst in vrede te helpen voorbereiden." In 1991 leefden in Noord-Irak 3 miljoen mensen, nu 9 miljoen. Kirkuk had tot december 2014 1,5 miljoen inwoners, na de val van Mosul 2,2 miljoen. Met zulke getallen als achtergrond luister en kijk ik.

VLUCHTELING-STUDENTEN

Mirkis stelde de kleine kliniek bij de kathedraal open voor vluchtelingen, elke vrijdag gratis hulp: 56 artsen en specialisten bieden onbetaald hun diensten aan. De meesten van hen zijn moslim. Er is april 2016 een tandartskliniek bijgekomen. Mirkis biedt studenten-vluchtelingen onderdak zodat ze hun studie kunnen vervolgen aan de Arabischstalige universiteit van Kirkuk en het stadsbestuur laat hen gratis studeren. Samenwerking op alle mogelijke wijzen dus, om de 700.000 vluchtelingen te verzorgen. Mirkis: "De opvang van de vluchtelingen, dat hebben we nu wel onder de knie. Maar die studenten, dat is een aanhoudende zorg. Het zijn er al 680, het kost me 100.000 dollar per maand aan huur, eten, internet en andere voorzieningen." Het geld komt te langzaam binnen; het ondersteunen van studenten valt niet onder noodhulp. Er zijn geen fondsen voor dit soort creatieve wederopbouw en vredesvoorbereiding, gericht op de toekomst van het land. Mirkis, lachend: "Het enige sektarisme dat ik toelaat is intellectueel sektarisme. Ze mogen met allemaal architecten bij elkaar op de kamer slapen. Maar ze mogen niet selecteren naar godsdienst of regionale afkomst. Ze moeten samenleven en elkaar leren kennen." Hij herbergt veel christenen van al-

lerlei kerken, veel jezidi's en in de vrouwenhuizen ook moslima's. Aan moslimmannen kan hij niet beginnen, dan zou de vraag hem écht boven het hoofd groeien. De families van deze studenten wonen in vluchtelingenkampen in heel Noord-Irak.

In Sulaymaniyah leef ik telkens mee in het klooster Maryam Aladhra, waar een Syrisch katholieke pater en zuster de zaak leiden. Ze zijn afkomstig van de orde "Mar Musa" in de woestijn bij Damascus, gesticht door Paolo Dall'Oglio die alweer meer dan drie jaar in handen van ISIS is. Ook hun medebroeder Jacques Mourad was vijf maanden gevangen bij ISIS, samen met 250 dorpsgenoten. Na de inname van Palmira werden zij uit Qaryatayn ontvoerd. Toen ze opnieuw in Qaryatayn gevangen gezet werden, hebben moslims uit het dorp hen bevrijd. Enkele van die moslims moesten dat met de dood bekopen. De spiritualiteit van deze orde is gebaseerd op "Liefde voor de islam" en "gastvrijheid". Duizenden mensen vangen ze op die door bombardementen hun huizen verloren. De voorganger van Mirkis, bisschop Louis Sako, nu patriarch van Bagdad, haalde hen in 2013 naar Sulaymaniyah.

CHRISTENVERVOLGING?

Alle drie zijn boos over het Europese spreken van "vervolging van christenen" in het Midden Oosten. Jacques vraagt zich af, welke Europese belangen daarmee worden gediend? Zuster Friederike is vooral boos dat Europese christenen

Het zal een grote kunst zijn het samenleven weer op te bouwen.

blijkbaar niet willen treuren om vermoorde moslims of jezidi's. En pater Jens zegt: "Was het maar waar dat ISIS enkel kerken vernielt. Ze vernielen nog veel meer moskeeën. Ze ontnemen de moslims hun geschiedenis in deze regio, dat is barbaars. Jezidi's worden echt vervolgd door ISIS. Sjiieten en soennieten lopen meer gevaar dan christenen. De christenen kunnen wegtrekken, of blijven en belasting betalen. Sjiieten moeten zich

bekeren of worden vermoord, soennieten moeten naar hún wetten leven of worden gevangen dan wel vermoord. ISIS speelt groepen tegen elkaar uit, daarvan leven ze. De ideologie van ‘vervolgde christenen’ speelt ISIS in de kaart.”

Ook weet Jens te melden, dat ISIS niet alleen van Iraakse bodem is. Saoedi-Arabië leverde de ideologie, en sluist de wapens door die in het westen worden gekocht. Turkije steunt hen. Ook Assad bouwde mee: na 2003 nodigde Assad moslimmigranten uit westerse landen naar Damascus. Daar werden ze uit het vliegtuig zo in bussen gezet en naar Irak gereden. Rotzooi in Irak die de Amerikanen bezig hield, garandeerde rust voor Assad. Sinds 2003 is er een ratrace tussen landen in deze regio om de dominante positie. Je kunt dat religie noemen “maar alle oorlogen hier werden altijd gevoerd om land en water. Daar is nu olie en macht bij gekomen”, aldus Jacques Mourad.

HOOP EN WANHOOP

Een jaar na de start van dit klooster kwam de plotselinge stroom vluchtelingen uit Mosul en omliggende dorpen. In het klooster werden er 200 ondergebracht. Vijftig personen trokken intussen verder, de anderen leven nu in wooncontainers rondom dit klooster in de oude binnenstad. Manar is een van hen, moeder van vier kleine kinderen, gevlucht uit Caracosh. Haar broer is ook al drie jaar in handen van ISIS. In december 2015 gaf zij naailes aan moslimvrouwen, elke drie maanden een nieuwe groep. Tegen mij zei ze, met stralende ogen: “Wij zijn allemaal ontheemden, ook zij zijn gevlucht.” In december 2016 is Manar depressief, ze laat me foto’s zien. Caracosh is intussen bevrijd en in november mochten een paar mannen even kijken. Haar man nam foto’s. De meeste huizen zijn verwoest, hun huis, een mooi groot huis, staat er nog. Maar het is leeggeroofd en ziet er ongelooflijk goor uit, met veel troep over de vloer. Manar: “Nu moeten we wéér bij nul beginnen.” Ik vraag haar: “Had je verwacht dat ISIS-mannen elke dag je tapijten zouden stofzuigen?” Ze lacht: “Nee. Maar ik leefde met het beeld van ons huis zoals we dat verlieten.” En dan vertelt ze van hun schoonmaakplannen zodra ze erheen mogen. Dan moet het eerst echt veilig zijn. Hoelang gaat dat nog duren?

Aan de vluchtelingen is de verandering

Foto: Yosé Höhne-Sparborth

YOSÉ HÖHNE-SPARBORTH, DERDE VAN RECHTS TEMIDDEN VAN YEZIDI GEZIN. ZIJ HEEFT DE OUDE MEVROUW GEHOLPEN, WAARDOOR ZE WEER OP HAAR BENEN KAN STAAN. TWEE SCHOONZOONS ZIJN DOOR ISIS VERMOORD.

te merken. Twee jaar lang waren ze gelaten, afwachting, berustend. Nu zijn ze nerveus of depressief of beide. Ze stuiten tussen neerslachtigheid en dadendrang heen en weer en wachten ongeduldig tot ze hun leven weer op kunnen pakken. Manar spreek ik drie weken later nog eens, die is dan alweer verder. Ze beseft, dat ook hun dorpsgemeenschap er niet meer zomaar is. Velen zijn weg. Zijzelf leven met moslims, zijn ook door moslims geholpen. Anderen denken nu dat moslims duivels zijn. Kan dat nog weer één gemeenschap worden?

MOSLIMS, CHRISTENEN EN MACHT

In Irak is langdurig veel kapot gemaakt, gebouwen, levens, maar ook gemeenschappen. Het zal een grote kunst zijn om het land weer op te bouwen, nog meer kunst om het samenleven weer op te bouwen. Ze doen er alles aan, zoals Kirkuk laat zien. Toch zal er veel gesprek nodig zijn om realiteiten in proportie te zetten. Abuna Qais, huisgenoot van Mirkis, zegt op een dag tegen me: “Jullie hebben geen idee in Europa. Jullie moslims zijn heel anders dan die van ons. Die van jullie zijn een minderheid, die hebben geen macht. Bij ons hebben ze de macht

en in hun macht misbruiken ze de koran.” Waarop ik antwoord: “Een helder verschil. Zo is het ook met de christenen. Jullie zijn heel andere christenen dan die van Europa. Jullie zijn een kleine minderheid. Onze Europese christenen zijn de dominante wereld, en de bijbel wordt vaak misbruikt. In veel landen zijn christenen direct met macht verbonden.” Nieuwsgierig geworden vraagt hij me uit per land. Ik informeer hem zover ik op de hoogte ben, van de relaties van macht tussen geld, kerk en politiek binnen Europa. De VS hoeft ik niet meer uit te leggen, ze weten van Trump. Wilders kennen ze trouwens ook. Ze zijn er niet blij mee, dat soort politici kunnen de vrede verder op het spel zetten.

Jacques Mourad vindt dat Europese christenen de geschiedenis beter moeten kennen: “Het is niet waar dat christenen in het Midden Oosten worden vervolgd.

Voor de voortgaande opvang van de studenten-vluchtelingen in Kirkuk is dringend geld nodig. Eén student kost gemiddeld \$ 2.500 per jaar. Als u kunt bijdragen: NL741NGB0000435382 tnv Kerk en Vrede mvv Kirkuk. Elke cent gaat naar Kirkuk.

Een nieuw parlement

W e hebben een nieuw parlement en als het meezit binnenkort ook een nieuwe regering. Altijd spannend. Gaat er echt iets veranderen of wordt het toch weer business as usual? Gezien de toenemende scepsis over ‘de politiek’ en de parlementaire democratie zou je mogen verwachten dat onze volksvertegenwoordigers de komende periode extra hun best gaan doen om hun kiezers niet teleur te stellen. Maar dat vereist wel een omslag.

Ik noem twee voorbeelden om de urgentie van verandering te illustreren. Dagen en nachten hebben onze volksvertegenwoordigers besteed aan één bonnetje. Drie bewindslieden en een Kamervoorzitter zijn er gesneuveld. In dezelfde tijd ontsloeg de Belastingdienst grote bedrijven van controle op de gehele boekhouding, sloot de dienst lucratieve deals met multinationals om hen in staat te stellen belasting te ontwijken, ten koste van de ontwikkelingslanden, en verzette Nederland zich in Brussel tegen een gemeenschappelijke belastingpolitiek, die moest voorkomen dat landen tegen elkaar worden uitgespeeld. Dit vond plaats zonder ook maar de geringste bemoeienis van het parlement. Letten ze niet op? Zijn ze alleen met elkaar bezig? Reageren ze uitsluitend op het rood vlees dat de media hen toewerpen? Het lijkt er soms wel op.

Het tweede voorbeeld gaat over veiligheid. De verontwaardiging was groot, ook bij vele volksvertegenwoordigers, toen Edward Snowden in 2013 onthulde hoe de NSA in het geheim gegevens verzamelde en opsloeg over burgers zonder enige aanwijzing van strafbare feiten of gevaar voor de veiligheid van het land. De Nederlandse AIVD werkte daar als een trouwe bondgenoot aan mee. Vier jaar later gaan de meeste Kamerleden akkoord met nieuwe bevoegdheden van de AIVD, die het mogelijk maken op grote schaal het internet af te tappen, de vangst in het ‘sleepnet’ langer te bewaren dan anderen wettelijk is toegestaan en bulk data zonder enige controle met het buitenland uit te wisselen. Om slechts enkele kritiekpunten te noemen. “Nederland slaapwandelt naar de surveillancestaat,” schrijft Bits of Freedom. Snowden is vergeten. Nu het er daadwerkelijk op aankomt de burger wettelijk te beschermen tegen de almacht van Big Brother geeft een meerderheid van onze parlementariërs niet thuis. Uit angst voor verlies van populariteit onder angstige kiezers laten zij zich inpalmen door inlichtingendiensten die de volledige vrijheid opeisen om alles ongehinderd te kunnen verzamelen en vastleggen. Kunnen we onze volksvertegenwoordiging niet langer beschouwen als hoeder van de rechtsstaat?

Laten we hopen dat het nieuwe parlement zich positief gaat onderscheiden van zijn voorganger. In durf, scherpzinnigheid, alertheid en onafhankelijkheid. Als kiezers verdienen we dat.

Jos van Dijk

Jawel, de Kopten in Egypte mogen dat zeggen. Maar met hun arrogantie roepen ze het ook op. En verder: er waren wel eens tijden van vervolging, lang geleden. Doorgaans richt eventuele agressie tegen christenen zich specifiek tegen groepen christenen die buitenlandse invasie-machten helpen. Die worden als landverraders gezien. Zelden keerde zich dat tegen alle christenen.”

Jawel, de Armeniërs in 1915, in het Ottomaanse Rijk. Dat was midden in de Eerste Wereldoorlog, toen Engeland en Frankrijk vochten om die woestijn waar olie was gevonden. Sinds 1823 bestookten Amerikaanse ‘missionarissen’ al de

regio om die ‘tot Christus’ te bekeren, ‘opdat Jezus kan wederkomen’. Frankrijk, Engeland en Italië knabbelde gedurende de hele 19de eeuw middels militaire operaties aan de Ottomaanse grenzen, met name in Noord Afrika. En Rusland bestookte de oostgrenzen onder het motto: ‘onze christenbroeders helpen’. De deportatie van Armeniërs heeft die gemeenschap zwaar getroffen. Europa echter moet wel de context kennen voordat traumaverhalen van vluchtelingen politiek worden misbruikt.

De vraag “Wie heeft er belang bij de bewering dat christenen worden vervolgd?” vraagt naar een analyse van Westerse oorlogsvoorbereiding.

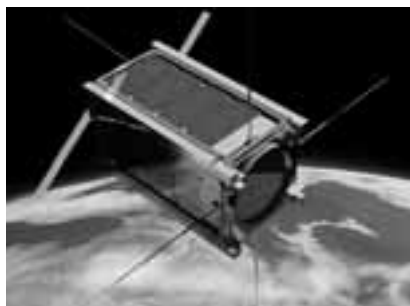
Yosé Höhne-Sparborth

Toename export satellieten – toepassing onduidelijk

Nederland is geen onbelangrijke partij op de snel groeiende markt voor kleine satellieten. Uit nieuw gepubliceerde overzichten met afgegeven vergunningen voor dual use-exporten (goederen die zowel militair als civiel ingezet kunnen worden) komt een opvallend groot aantal satellietexporten in 2016 naar voren. Tot 2016 zijn maar enkele vergunningen afgegeven voor (weer-)satellieten en voor onderdelen (waaronder optische technologie en ongedefinieerde onderdelen). De bestemmingen waren China, India en Zuid-Korea.

De flinke toename in 2016 komt vooral door de export van nanosatellieten. Deze zijn soms niet groter dan een melkpak tot een koelkast en worden met een raket in de ruimte gebracht. In Nederland heeft het Nationaal Lucht en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) de leiding bij een onderzoek naar de toepassing ervan, maar de TU Delft, TNO en kleinere ondernemingen zoals ISIS en Cosine zijn eveneens betrokken bij die ontwikkeling.

Het grootste deel van de Nederlandse satellietexporten in 2016 betreft nanosatellieten voor observatie. Observatie kan

bedoeld zijn om oogsten te verbeteren, maar ook om tegenstanders in kaart te brengen, mogelijk zelfs als voorbereiding op een aanval of een gerichte uitschakeling van personen.

De reputatie van de landen (China, Rusland, India, Israël, VAE) die de Nederlandse satellieten afnemen stelt niet gerust. Zo is het bijvoorbeeld bekend dat Israël vanuit militaire overwegingen veel heeft geïnvesteerd in observatiesatellieten. De satellieten van het uiterst repressieve Singapore zijn o.a. bedoeld voor binnenlandse veiligheid en voor militaire doeleinden. De VAE zijn betrokken in de vuile oorlog in Jemen. Dat aardobservatie daarbij een rol kan spelen staat buiten kijf.

De markt voor kleine satellieten groeit in snel tempo en lang niet alle satellieten krijgen een militaire toepassing. Het merendeel krijgt een civiele bestemming, anderen een dubbelfunctie voor zowel civiele als militaire toepassingen. Helaas is het bij de Nederlandse exporten onduidelijk om wat voor toepassing het zal gaan, omdat de omschrijvingen hiervan vaak wel zeer vaag zijn. De typenaam van de satellieten zou voor een beoordeling van de levering genoemd moeten worden om vanuit de samenleving invloed te hebben op de export van goederen die steeds belangrijker worden, ook militair.

(met dank aan Martin Broek)

Wapenproductie leidt niet tot meer werkgelegenheid

In de Militaire Spectator van december 2016 nemen dr. E.J. de Bakker (bedrijfseconoom) en prof. dr. R.J.M. Beeres (hoogleraar defensie economie) het argument onder de loep dat wapenproductie goed zou zijn voor de werkgelegenheid. Hoewel de wapenindustrie en de regering graag anders beweren, liegt hun conclusie er niet om: "Militaire productie onder de huidige arbeidsverhoudingen [...] leidt niet tot extra werkgelegenheid in Nederland; technische arbeidskracht wordt weggetrokken uit de civiele industrie."

Dit is in lijn met bijvoorbeeld eerder onderzoek van het Centraal Plan Bureau dat aantoonde dat de Nederlandse bijdragen aan de productie van het gevechtsvliegtuig F35 (Joint Strike Fighter) de facto geen extra werkgelegenheid opleveren. Ook daarbij ging het veelal om mensen met een technische opleiding, die ook buiten de militaire industrie wel een baan gevonden zouden hebben.

Hof Amsterdam verwerpt procedure tegen wapenexport Egypte

Het NJCM, PAX en Stop Wapenhandel hebben in oktober 2015 een procedure aangespannen tegen een exportvergunning voor wapens naar Egypte. Bijna anderhalf jaar later, op 30 januari 2017, besliste het Gerechtshof Amsterdam dat deze procedure geen zin meer heeft. De vergunning voor de wapenexport was één jaar geldig en die termijn is inmiddels verlopen. De drie organisaties zijn zeer teleurgesteld over de beslissing van het Hof.

Advocaat Klaas: "Of de zaak nu nog zin heeft of niet: het Hof had zich, ten overvloede, kunnen uitlaten over de mogelijkheid voor NGO's om naar de rechter te stappen in wapenexportzaken. Of die mogelijkheid bestaat – en zo ja, wat de juridische weg is om te bewandelen – is

momenteel geheel onduidelijk in Nederland."

De betreffende wapenexportvergunning is verlengd. Een groot deel van de wapens is namelijk nog niet geleverd. Tegen deze verlenging hebben het NJCM, Pax en Stop Wapenhandel ook een procedure lopen. Advocaat Klaas: "We gaan nu proberen deze zo snel mogelijk, binnen het jaar, aan het Gerechtshof voor te leggen. Het doel daarvan is om de export van de wapens naar Egypte te stoppen, omdat we redenen hebben te geloven dat deze ingezet worden bij mensenrechtenschendingen. Daarnaast willen we duidelijkheid over de juridische mogelijkheden om dit soort vergunningen aan te vechten nadat ze door de regering zijn goedgekeurd."

“Vijftig jaar Israëlische bezetting noodzaakt tot actie”

De agressieve politiek van Israël en de onwil van de internationale gemeenschap om het internationaal recht te handhaven, maken de situatie van de Palestijnen uitzichtlozer dan ooit. Dat stelt Jan Keulen, directeur van ‘The Rights Forum’. Zijn organisatie wil een leidende rol spelen in het mobiliseren van maatschappelijke tegendruk.

“Over een paar maanden, begin juni, leven miljoenen Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever, in Oost-Jeruzalem en in Gaza vijftig jaar onder Israëlische bezetting. Al een halve eeuw wordt hun het recht op vrijheid, veiligheid, zelfbeschikking en een menswaardig bestaan ontzegd. Uitzicht op verbetering hebben ze niet. Schrijnender kan onrecht niet zijn.”

Aan het woord is Jan Keulen (66), sinds 1 januari directeur van Stichting *The Rights Forum*. De organisatie zet zich sinds haar oprichting in 2009 in voor een oplossing van de kwestie Israël-Palestina op basis van het internationaal recht. Daarbij opereert zij, met steun van een uit vooraanstaande juristen en oud-ministers bestaande Raad van Advies, als kennis- en voorlichtingscentrum, facilitator van onderzoek en pleitbezorger in de Haagse politiek. Voorzitter – en opvolger van oprichter en oud-premier Dries van Agt – is de internationaal vermaarde hoogleraar kinderrecht Jaap Doek, voormalig voorzitter van de VN-Commissie voor de Rechten van het Kind.

“Ons uitgangspunt is dat mensenrech-

ten ondeelbaar zijn,” licht Keulen toe. “Ze gelden voor iedereen. Maar de Palestijnen worden er al decennia van uitgesloten. Neem het belangrijkste mensenrecht, het recht op leven: sinds 1967 zijn vijfendertigduizend Palestijnen op gewelddadige wijze omgekomen. Of kijk naar het recht op vrijheid: sinds 1967 is één op de vijf Palestijnen door de Israëlische autoriteiten opgepakt.”

The Rights Forum heeft geen politieke agenda, zegt Keulen. “We zijn ook links noch rechts. We bepleiten een universele toepassing van het recht. De door de wereld gewenste ‘rechtvaardige en duurzame oplossing’ van de kwestie is onhaalbaar als niet aan de rechten van alle partijen wordt voldaan. Hoe die oplossing er ook precies uitziet.”

ACTIE NOODZAKELIJK

Omdat de organisatie het accent legde op voorlichting aan de politiek, is *The Rights Forum* tot dusver voor het grote publiek weinig zichtbaar geweest. Sinds kort richt ze zich nadrukkelijker naar buiten. Aanleiding daarvoor is de dramatische uitzichtloosheid waaronder de Palestijnen anno 2017 gebukt gaan, vertelt Keulen.

Onder de steeds grimmiger Israëlische overheersing moeten zij nu ook nog vrezes voor annexatie van hun resterende grondgebied. Tegelijkertijd blijft de internationale gemeenschap weigeren Israël te dwingen tot het respecteren van het recht. Papieren veroordelingen van de illegale bezetting en kolonisering van Pa-

JAN KEULEN

lestina zijn er volop, maar daarvan trekt Israël zich niets aan.

“Dat zijn na vijftig jaar bezetting de kille feiten. De situatie van de Palestijnen zal blijven verslechteren, tenzij maatschappelijke organisaties en burgers zeggen: dit pikken we niet meer. De politiek laat immers na het initiatief te nemen. De bal ligt daarom bij de samenleving, die zal in actie moeten komen. Daarin willen wij nadrukkelijk een rol spelen. Door mensen van informatie te voorzien, bewust te maken en te mobiliseren.”

De nieuwe website van *The Rights Forum*, die in de loop van april online komt, getuigt van die meer naar buiten gerichte werkwijze. Op de homepage wordt dagelijks een aantal nieuwsberichten aangeboden, en meermalen per week geven goed ingevoerde columnisten er hun visie op de actualiteit.

“Goede informatieverstrekking is essentieel”, stelt Keulen. “De kwestie Israël-Palestina wordt van oudsher vervuild door de luide propaganda van de Israëlische overheid en het internationale conglomeraat van pressiegroepen, politici, donoren en Israëlische ambassades dat we de Israël-lobby noemen. De mainstream media en hun correspondenten volgen de Israëlische nieuwsagenda en hebben weinig oog voor de Palestijnen. Hun berichtgeving is vaak bedroevend eenzijdig. Daarom brengen wij iedere dag nieuwsberichten, in aanvulling op onze bestaande content. Nieuws uit

Palestina en Israël, maar ook uit de internationale en Haagse politiek. Ook signaleren we rapporten van bijvoorbeeld de VN, mensenrechtenorganisaties en de Wereldbank. Wie op de hoogte wil blijven van wat er speelt, en wil weten waar de kwestie Israël-Palestina om draait, kan bij ons terecht.”

Met zijn brede ervaring in het Midden-Oosten weet Keulen waarover hij het heeft. Als correspondent van de Volkskrant was hij onder meer gestationeerd in Beirut, Cairo en Amman. Later werkte hij als voorvechter van persvrijheid in de regio, onder meer in Palestina.

HAAGSE BEZETTINGSLOBBY

Over de opstelling van de Nederlandse regering velt *The Rights Forum* een hard oordeel. Het Nederlandse beleid is even eenzijdig als de berichtgeving van veel media, stelt Keulen, en het internationaal recht wordt in politiek Den Haag vaak genegeerd.

“Het beleid is een blamage. Den Haag is nota bene de mondiale Hoofdstad van Vrede en Recht. Dat is iets om trots op te zijn, maar ook een zware verantwoordelijkheid. Temeer daar we de verplichting om de internationale rechtsorde te bevorderen als pijler onder onze rechtsstaat in de Grondwet hebben verankerd. Je zou van onze regering een internationale voortrekkersrol verwachten, maar in de praktijk negeert ze, als het om Israël gaat, zelfs haar eigen verplichtingen. Daarmee laat ze niet alleen de Palestijnen vallen en maakt ze zich medeverantwoordelijk voor de bezetting, maar ondermijnt ze de internationale rechtsorde als zodanig.”

In een in februari gepubliceerde verkiezingskrant maakte *The Rights Forum* inzichtelijk welke partijen een rechtvaardig Israël-Palestina-beleid tegenwerken. Dat zijn de VVD, PVV, ChristenUnie, SGP en VNL, terwijl het CDA een halfslachtige positie inneemt. PVV, VNL, ChristenUnie en SGP vormen in de Tweede Kamer het motorblok van een actieve “bezettingslobby”. Systematisch versterken zij de agenda van de Israëlische regering en van organisaties die de bezetting steunen.

In de visie van ChristenUnie en SGP is het recht ondergeschikt aan de bijbel. Als ‘uitverkoren volk’ zouden ‘de joden’ recht hebben zich op Palestijns grondgebied te vestigen, een tijding waaraan sinds 1967 al zo’n 700 duizend kolonisten gehoor gaven. Keulen: “Die opvatting staat haaks op het recht en ook op de eed op de

Grondwet die de parlementariërs hebben afgelegd. Het is de hoogste tijd dat andere Kamerfracties de uitverkoren volkadepten tot de orde roepen vanwege hun gespot met beide.”

De PVV maakt het nog bonter. De partij wijst het bestaansrecht van Palestina af, en de Palestijnen moeten maar oprukken naar Jordanië. Geert Wilders is ook een loyaal heraut van de propaganda waarmee Israël zich vanwege zijn onderdrukking van de Palestijnen als “een bolwerk tegen de oprukkende terreur van de islam” afficheert. Keulen: “Het goedpraten van de Palestijnse rechteloosheid met anti-islam-retoriek is een stokpaardje van Wilders. Aan het recht en de Grondwet heeft hij geen boodschap. Dat de-

gingen bijdragen aan de bezettingseconomie.”

Zoals de regering een loopje neemt met het internationaal recht, zo doen deze bedrijven dat met de gedragscodes op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen, zoals de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights*. De beschamende mijlpaal van vijftig jaar bezetting is hét moment om hen ter verantwoording te roepen, stelt Keulen. “De kwestie Israël-Palestina is een symbool geworden, en een toetssteen bij uitstek voor zowel overheden als bedrijven: hoe serieus zijn uw mooie woorden over mensenrechten en maatschappelijk verantwoord ondernemen?”

De morele opdracht kleur te bekennen

Foto: Archief Jan Keulen

DE VESTIGING VAN HET PALESTIJNSE TV-STATION AL-QUDS IN GAZA WERD IN NOVEMBER 2012 DOOR ISRAËL GEBOMBARDEERD. REPORTERS WIJZEN JAN KEULEN OP DE SCHADE.

monstreert hij ook met zijn pleidooien voor het uitzetten van moslims en het verbieden van de koran.”

ONVERANTWOORD ONDERNEMEN

Ook het bedrijfsleven mag zich op aandacht van *The Rights Forum* verheugen. “Want nog altijd,” zegt Keulen, “zijn er Nederlandse bedrijven die zaken doen met de illegale Israëlische kolonies (‘nederzettingen’) in bezet Palestina, en met de militaire industrie waarop de bezetting stoelt. “Denk aan winkelbedrijven die producten uit de kolonies verkopen, en bedrijven die zaken doen met Israëlische banken die een sleutelrol spelen in de kolonisering. En aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Pensioenfonds Zorg en Welzijn, die via beleg-

geldt in feite veel algemener, meent Keulen. Na vijftig jaar onderdrukking en in het licht van het internationale gedoogbeleid en de onbezonnen acties waarmee Israël de kwestie doet escaleren, is zwijgen geen optie meer. “Willen we dat de Palestijnen ooit nog de rechten krijgen die hun al decennia worden voorgehouden, en dat Israël niet de geschiedenis ingaat als een koloniale apartheidstaat, dan is brede actie geboden. Begin juni is daarvoor hét moment. Op onze website zullen we tegen die tijd betrokken organisaties en burgers op manifestaties wijzen en van informatie en inspiratie voorzien.”

Martijn de Rooi

Meer informatie: <https://rightsforum.org>

Café Welkom

Vlakbij de Amsterdamse wijk Buitenveldert werd in april 2016 een noodopvang gevestigd. In het begin protesteerden enkele tegenstanders tegen de komst van vluchtelingen.

Andere buurtbewoners richtten het platform 'Vluchtelingen Welkom Kronenburg' op. Dat organiseerde o.a. ontmoetingsbijeenkomsten waaraan men met Syrisch, Afghaans of Eritrees eten, muziek en gedichten bijdroeg. Gebruikte kleding en speelgoed vonden zo een nieuwe bestemming.

De noodopvang is inmiddels gesloten. De buurtbewoners gaan nu activiteiten starten samen met statushouders die in de wijk komen wonen.

Tekst: Hans Straeter
Foto's: Anton Groeneschey

Voor meer info: tinyurl.com/cafewelkom

VredesMagazine informeert over oorlog en vrede, over machtspolitiek en veiligheidsbeleid, maar ook over alternatieven voor geweld en het opbouwen van een vredescultuur. Vredesmagazine analyseert, stemt tot nadenken en schudt mensen wakker.

Neem een abonnement of vraag een gratis proefnummer aan!

www.vredesmagazine.nl

Abonnee worden

VredesMagazine wordt gratis toegezonden aan leden van het HVP, Pais en ook aan donateurs van Stop de Wapenwedloop en VD AMOK. Als u VredesMagazine regelmatig op uw deurmat wilt vinden kunt u dus lid of donateur worden van een of meer van deze organisaties. Zie de beschrijvingen op deze pagina. Een abonnement zonder ergens lid of donateur van te worden is ook mogelijk via opgave aan: VredesMagazine, Vlamingstraat 82, 2611 LA Delft of info@vredesmagazine.nl.

VredesNieuws

Wilt u het nieuws van en voor de vredesbeweging sneller en uitgebreider? Abonneer u dan gratis op onze

e-mailnieuwsbrief VredesNieuws via: www.vredesbeweging.nl/nieuws/aanmelden.php

Het Vredesmagazine en zijn organisaties

VD AMOK

Lauwerrecht 55, 3515 GN Utrecht
030 8901341, www.vdamok.nl

VD AMOK is de voortzetting van de samenwerking tussen de Vereniging Dienstweigeraars (VD) en het Antimilitaristisch Onderzoekskolлекief (AMOK). We doen onderzoek op het gebied van oorlog en vrede en leveren zo een bijdrage tot een radicale vredesbeweging in de vorm van berichtgeving en analyses. Voor VredesMagazine maken wij de onderzoeks dossiers.

Giften ter ondersteuning van ons documentatiecentrum en kantoor (waar ook Vredesmagazine wordt gemaakt) zijn welkom op NL28INGB 0005 5676 07 t.n.v. VD AMOK Utrecht.

Twitter: @keesamok sinds vijf jaar vrijwel dagelijks tweets over kernwapens, wapenhandel en militaire interventies.

Blog: troepenbewegingen.blogspot.nl – enkele malen per week berichten over militaire bases, troepenverplaatsingen, bewapening en geheime diensten.

HAAGS VREDESPLATFORM

Secretariaat: Jan Bervoets, Valkenboskade 461,
2563 JC Den Haag, tel 070-3922102
e-mail: jan.bervoets@casema.nl
website: www.haagsvredesplatform.nl

VREDESBEWEGING PAIS

Vredesbeweging Pais is de Nederlandse tak van War Resisters' International. Onze wortels gaan terug tot de Eerste Wereldoorlog.

Vredesbeweging Pais staat voor het ideaal van een wereld zonder oorlog en voor een geweldloze, duurzame en rechtvaardige samenleving. We zijn daarvoor op vele manieren actief in Nederland en via de WRI in de hele wereld. Wilt u lid worden, ons steunen of zelf

meedoen, kijk dan op: www.vredesbeweging.nl of bel: 015-7850137. Twitter: @vredesbeweging. Facebook: facebook.com/vredesbeweging.

STOP DE WAPENWEDLOOP

Stop de wapenwedloop is van oorsprong een "samenwerkingsverband", ontstaan bij de opkomst van de massabewegingen, zoals tegen de neutronenbom aan het eind van de jaren zeventig jaren en die tegen de plaatsing van kruisraketten, bijna 30 jaar geleden.

Het vraagstuk van de strijd tegen oorlog heeft vele facetten. Hoe oorlog bestreden moet worden, daarover zullen wel verschillende benaderingen blijven bestaan. Maar deze strijd moet wel plaatsvinden, en daartoe blijft een boven partijen en richtingen uitstijgende vredesbeweging een noodzaak.

WILPF- WOMEN'S INTERNATIONAL LEAGUE FOR PEACE AND FREEDOM

Laan van Nieuw Oost-Indië 252,
2593 CD, Den Haag tel: 070 3974682
(secretariaat) of 0345 615105 (penningmeester),
e-mail: info@wilpf.nl

HUMANISTISCH VREDESBERAAD

Postbus 235, 2300 AE Leiden, 06-47139247,
e-mail: info@humanistischvredesberaad.nl
website: www.humanistischvredesberaad.nl

Voor leerkrachten in basisonderwijs bieden wij een training conflictantering voor kinderen. Locatie aan de kust van N.Holland. Zie website voor aanvraag.

Doemt er een leger op uit de Euromist?

- De spierballen van de EU • Europa en de boze buitenwereld • Trump zet Obama's Ruslandpolitiek voort • De nucleaire mythe •

De spierballen van een EU in crisis

“De geschiedenis leert dat de Europese Unie altijd weer sterker uit een crisis tevoorschijn komt, ook al lijkt die crisis het voortbestaan van de EU zelf in gevaar te brengen.” Dat stelde de Twentse hoogleraar Europa-studies Nico Groenendijk op een bijeenkomst eind oktober 2015 die de titel had meegekregen “Van crisis naar crisis: de Europese Unie in zwaar weer.”

Die toen over elkaar heen rollende crises – je zou het bijna vergeten – die velen deed twijfelen aan de levensvatbaarheid van de EU, waren de eurocrisis (die grote interne verdeeldheid zaaide hoe om te gaan met Griekenland), de Oekraïne-crisis van 2014 en de vluchtelingen-crisis van 2015: crises die eveneens vooral een grote interne verdeeldheid en zekere onmacht blootlegden. Dat was dus nog vóór ons Oekraïne-referendum en het Brexit-referendum die het eerste halfjaar van 2016 domineerden.

De geschiedenis waar Groenendijk op doelde bestond uit de “crisis van de lege stoel” eind jaren zestig, toen De Gaulle Frankrijk niet alleen uit de militaire samenwerking van de NAVO maar ook uit de intergouvernementele poot van de latere Europese Unie terugtrok, de Britse valuta-crisis van 1992, veroorzaakt door de speculant en latere filantroop George Soros om Groot-Brittannië buiten de monetaire unie te houden, en de crisis van 2005, toen de Franse en Nederlandse bevolking bij referendum de Europese Grondwet afwezen. Al deze crises heeft de Europese Unie overleefd en steeds weer kwam ze er sterker uit tevoorschijn.

Na de crisis van de lege stoel werd tegen de zin van Frankrijk juist de macht van de Europese Commissie sterker, de Britse valuta-crisis leidde tot een snellere groei naar de ene Europese munt en de afwijzing van de Europese Grondwet leidde uiteindelijk toch tot de aanname van het bijna identieke verdrag van Lissabon. Het antwoord

op elke crisis is “meer Europa” in plaats van minder. Je zou kunnen zeggen “de honden blaffen, maar de karavaan trekt verder”. Ook Groenendijk wees op een legitimiteitsprobleem en op een differentiëring: in plaats van dat alle Europese landen overal aan meedoen, zal er in toenemende mate sprake zijn van verschillende snelheden: landen die kopgroepen gaan vormen en landen die uitzonderingsposities bedingen.

VAN BREXIT NAAR BRATISLAVA

Wat Brexit betreft past de reactie van de Europese Unie wel in de lijn die Groenendijk anderhalf jaar geleden schetste: dat voor het eerst in de geschiedenis van de EU een – niet onbelangrijke – lidstaat haar lidmaatschap opzegt leidde aan de ene kant tot een crisissfeer binnen de rest van de EU. Maar op Brexit volgde Bratislava. Op 16 september 2016, drie maanden na Brexit, kwamen de 27 overgebleven lidstaten op uitnodiging van het Slowaakse voorzitterschap informeel bijeen in Bratislava “om zonder het Verenigd Koninkrijk een gezamenlijke diagnose en een toekomstperspectief voor de Europese samenwerking te formuleren”. De uitkomst was de Bratislava Verklaring die vaststelt dat Europa in de huidige staat van onzekerheid des te meer nodig is en de meerwaarde van de EU bekrachtigt op drie thema’s: migratie en buitengrenzen, interne en externe veiligheid en economische en sociale ontwikkeling. Precies de thema’s die het Verenigd Koninkrijk altijd had belemmerd en die ook belangrijke thema’s vormden in de Brexit-campagnes.

In haar hiervoor geciteerde brief aan de Kamer stelt de regering verder: “Essentie is dat Europa essentiële thema’s nog beter gaat leveren. Dit vereist dat alle lidstaten de kar in dezelfde richting trekken. Een belangrijk ijkpunt in het Bratislava-proces is de gelegenheid van de zestigste verjaardag van het Verdrag van Rome in maart 2017.” Het werkprogramma waarmee Europese Commissie een maand later uitvoering gaf

aan de Verklaring van Bratislava heeft als titel “Een Europa dat ons beschermt, sterker maakt en verdedigt”. Waar het Verdrag van Rome 60 jaar geleden vooral in het kader stond van een vredesproject door economische samenwerking tussen voormalige vijanden drukt dit werkprogramma alleen al in haar titel bijna een staat van oorlog uit.

Zo wordt de crisis die door Brexit werd veroorzaakt bedwongen door als Europese Unie stevig de spierballen te laten rollen en als het ware de eigen onzekerheid en onderlinge verdeeldheid te overschreeuwen door de oorstroom te slaan.

In het zogenaamde Implementatieplan van de Global Strategy van de Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid, Federica Mogherini, dat afgelopen herfst verscheen, gaat het om drie doelstellingen: de uitvoering van civiele (d.w.z. “politieone”) en militaire operaties in het buitenland; de versterking van de veiligheidsstructuren van partnerlanden die met een crisissituatie te maken hebben gehad en de verdediging van de Europese Unie zelf en haar inwoners. Dit laatste is in deze expliciete formulering duidelijk een uitbreiding van het Europees veiligheidsbeleid: de verdediging van het grondgebied en de bevolking was tot dat moment voorbehouden aan de NAVO. Het Implementatieplan ziet echter geen tegenstelling: de militaire capaciteiten die de EU-lidstaten in het kader hiervan bij elkaar brengen, kunnen ook ten dienste van de NAVO worden aangeboden.

Misschien wordt het tijd om als Europese vredesbeweging met een gezamenlijke reactie op deze ontwikkelingen te komen, hoewel gevreesd moet worden dat de militarisering van Europa niet te stoppen zal zijn. Waar anders kun je immers zo goed je spierballen laten rollen en jezelf overschreeuwen? In dit opzicht laat de geschiedenis weinig bemoedigende voorbeelden zien.

Jan Schaake

NAVO-locaties

De NAVO in Nederland en Nederland in de NAVO

Foto: Martin Broek

BEELD IN HET EURO-KWARTIER, BRUSSEL

Allied Joint Force Headquarters Brunssum

Dit militaire hoofdkwartier van de NAVO in het Limburgse Brunssum is samen met JFC Napels één van de twee Operationele Commando's van de NAVO binnen Allied Command Operations (ACE), het Europese opperbevel van de NAVO in Bergen (Mons). JFC Brunssum was verantwoordelijk voor de ondersteuning van ISAF, de Afghaanse operatie van de NAVO met

hoofdkwartier in Kaboel, en moest ervoor zorgen dat ISAF over de middelen beschikte om haar missie ononderbroken uit te voeren. De internationale staf in Brunssum telt zo'n 900 personeelsleden uit 26 van de 28 NAVO-landen.

POMS-depots

Ten tijde van de Koude Oorlog telde Nederland vijf Prepositioned Organizational Material Storage-sites (POMS) voor opslag en onderhoud van oorlogsmateriaal dat bestemd was voor Amerikaanse

troepen in Europa in geval van crisis. De POMS-sites vielen onder de US Army Combat Equipment Group Europe (CEGE), maar het personeel was in dienst van het Nationaal Commando van de Nederlandse landmacht

In Nederland waren er zulke NAVO-depots in Brunssum, Coevorden, Eygelshoven, Ter Apel en Vriezenveen. Ze zijn allemaal gesloten, alleen de POMS in Eygelshoven is eind 2016 weer in gebruik genomen door het Amerikaanse leger om materieel zoals tanks en pantservoertuigen te stationeren voor een extra Amerikaanse brigade in Europa.

DUTCH MIL

In Nieuw Milligen (midden op de Veluwe) bevindt zich de (NAVO)-luchtgevechtsleiding. Dat is de crisis- en oorlogstaak van het 711 Air Control Squadron en een onderdeel van het geïntegreerde luchtverdedigingsstelsel van de NAVO. Het Control and Reporting Centre (CRC) bewaakt en coördineert de verdediging van het luchtruim van Nederland en de NAVO door het uitvoeren van een aantal basistaken waarvoor men het Air Command Control System (ACCS) ter beschikking heeft. Deze basistaken zijn:

- *Fighter Control*, het coördineren van vliegbewegingen in de *Air Defense*-rol.
- *Air Battle Management*, de uitvoering van een aantal commandomaatregelen ter coördinatie van de NAVO-gevechtsleiding.
- *Air Surveillance*, de zeven dagen per week rond de klok bewaking van het luchtbeeld door middel van radar.
- *SAM Control*, de coördinatie van inzet van de grondgebonden luchtverdediging binnen het NAVO-gebied.
- *Alerting*, het alarmeren van andere krijgsmachtonderdelen.
- *Air Policing*, het uitvoeren van onderscheppingen in het luchtruim van binnengedrongen vijandelijke of ongeïdentificeerde vliegtuigen.

In 2009 drongen actievoerders het AOCS-terrein binnen en bezetten twee radiomasten, waaraan ze een spandoek bevestigden om te protesteren tegen het 60-jarig bestaan van de NAVO. Een maand later vond op 21 maart een soortgelijke actie van Ontwapen! plaats.

Het Air Operations Control Station (AOCS) in Nieuw Milligen wordt per 1 januari 2018 gesloten en verplaatst naar de vliegbasis Volkel.

Vliegbasis Volkel

Hoewel het door het ministerie van Defensie nooit is bevestigd of ontkend, wordt vermoed dat de vliegbasis Volkel nu nog de enige locatie in Nederland is waar kernwapens zijn opgeslagen. De oud-premiers Lubbers en Van Agt hebben dit in 2013 bevestigd. Het zou gaan om 22 atoombommen van het type B61. Volkel beschikt over 32 Protective Aircraft Shelters (vliegtuigbunkers) waarvan elf zijn voorzien van WS3 'kluizen' (*vaults*) met een totale capaciteit van 44 stuks, waarin momenteel vermoedelijk nog 22 bommen zijn opgeslagen. De basis huisvest een eenheid van de Amerikaanse luchtmacht (USAF), 703 Munition Support Squadron (MUNSS), belast met bewaking en onderhoud van B61 kernwapens. Deze tactische kernbommen maken deel uit van de nucleaire standaardbewapening van de F-16, en zijn bedoeld om in oorlogstijd door Nederlandse toestellen gebruikt te worden in het kader van de kernwapentaak, die Nederland binnen de NAVO vervult.

NAVO C3 agentschap

In Den Haag zat tot 1 juli 2012 aan de Oude Waalsdorpervlakte het NAVO C3 agentschap oftewel NATO Consultation, Command and Control Agency waar 400 mensen werkzaam waren (bij een nevenvestiging in Brussel nog eens 200). Op de genoemde datum fuseerde het C3 agentschap met een aantal andere NAVO-centra tot het NATO Communication and Information Agency (NCI Agency). Deze organisatie heeft haar hoofdkwartier in Brussel, hoofdvestigingen in Den Haag en Bergen (België) en diverse nevenvestigingen in de VS, Europa en Afghanistan.

AWACS

Net niet op Nederlands grondgebied ligt de NAVO-vliegbasis Geilenkirchen, die in 1980 werd aangewezen als thuisbasis voor de NATO Early Warning Force (NA-

EWf), een multinationale eenheid die werd uitgerust met de achttien toen net aangekochte Boeing E-3 AWACS-radar-vliegtuigen. Het hek van deze luchtmachtbasis staat letterlijk op de Duits-Nederlandse grens en in het aanpalende Schinveld zijn regelmatig protesten geweest tegen de hinderlijke vliegbewegingen en de hiervoor noodzakelijke bomenkap.

Duits-Nederlands Legerkorps

Iets verder over de grens, in Münster, is sinds 1995 het hoofdkwartier gevestigd van het Eerste Duits-Nederlandse Legerkorps – 1(GE/NL)Corps – een grote NAVO-legereenheid, bestaande uit Duitse en Nederlandse landmachtonderdelen. Op dit hoofdkwartier, dat de eerste NAVO-rotatie van de westerse troepenmacht in Afghanistan op zich nam en ook de eerste, experimentele Very High Readiness Joint Task Force (de NAVO-flitsmacht) commandeerde, werken ruim 400 militairen en burgers.

NEDERLANDSE ACTIVITEITEN IN DE NAVO

De Nederlandse militaire deelname aan de 'voorwaartse aanwezigheid' van de NAVO in Oost-Europa in 2017:

- Nederland zal deelnemen aan een multinationale NAVO-gevechtsgroep (*battlegroup*) onder Duitse leiding die vanaf begin 2017 in Litouwen aanwezig zal zijn. Het levert militairen voor de staf, waaronder de plaatsvervangend bataljonscommandant. Voorts levert Nederland op rotatiebasis een pantserinfanteriecompagnie met uitgebreide eigen ondersteuning.
- Nederland levert in 2017 een *raiding squadron* mariniers met eigen gevechtssteun (*combat support*) en logistieke ondersteuning (*combat service support*) aan de landcomponent van de Very High Readiness Joint Task Force (VJTF) die onder leiding staat van het Verenigd Koninkrijk. Nederland levert in 2017 ook een bijdrage aan de maritieme component van de NATO Response Force (snelle interventiemacht), de zogenaamde Standing Naval Forces (SNF). Het gaat daarbij om een luchtverdedigings- en commandofregat inclusief NH90-helicopter, twee maal een mijnenjager en een onderzeeër.
- In de tweede helft van 2017 maken vier

Nederlandse F-16s deel uit van de luchtcomponent van de VJTF, eventueel uit te breiden tot acht.

Tot slot stelt Nederland samen met Duitsland het hoofdkwartier van het Eerste Duits-Nederlandse Legerkorps in Münster als Joint Task Force Headquarters beschikbaar aan de NAVO. Dit hoofdkwartier zal van juli 2017 tot en met juni 2018 klaar staan om deze rol te vervullen.

- In 2017 blijft Nederland ook betrokken bij de geruuststellende maatregelen voor de oostelijke bondgenoten. In dat kader neemt Nederland deel aan diverse oefeningen in het oostelijk deel van het NAVO-verdragsgebied, waaronder Baltops 2017 in de Baltische Zee, Bison Drawsko in Polen en Spring Storm in Estland.

De oefening Bison Drawsko in het noordoosten van Polen (de regio Drawsko) is op 16 januari van start gegaan en duurde tot de tweede helft van februari. De oefening stond onder leiding van en bestond voor een groot deel uit de Nederlandse 43 Gemechaniseerde Brigade die normaal gesproken in Havelte gelegerd is en de Bison als totem heeft (vandaar Bison Drawsko). Hoewel er ook militairen uit België, Canada, Estland, Duitsland, Nederland, Polen en de Verenigde Staten aan meededen werd het in de Poolse pers en op de website van de NAVO vooral als een Nederlandse oefening gepresenteerd, met in totaal 4000 man/vrouwschappen. Er werd door Poolse en Nederlandse militairen met drones geoefend om vijandelijke doelen op te sporen. Verder deden er onder meer pantserhouwitsers en pantserinfanterievoertuigen CV90 van Zweedse makelij mee. 414 Pantserbataljon, de nieuwe Duits-Nederlandse eenheid met Duitse tanks en Nederlandse bemanningen deed ook mee aan de oefening.

- Van januari tot en met april 2017 levert Nederland vier F-16s voor Baltic Air Policing, de luchtpatrouille van de NAVO boven de Baltische staten.

Oorlog is Geen Oplossing

(bewerking: Kees Kalkman)

Bron o.m. Kamerbrief van 19 december 2016 (29521-335) van de minister van Defensie

Europa en de Boze Buitenwereld

Foto: Paul Dijkstra

OP 19 JANUARI BESPRAKEN OVERHEID EN WAPENINDUSTRIE IN DEN HAAG EEN NIEUWE GELDPOT VOOR WAPENONDERZOEK. DE EUROPESE UNIE GAAT VOOR HET EERST IN ZIJN BESTAAN RECHTSTREEKS WAPENS SUBSIDIEREN. STOP WAPENHANDEL ORGANISEERDE EEN PROTEST DAARTEGEN.

Eind vorig jaar presenteerde Federica Mogherini namens de Europese Commissie een ambitieus Europees Defensie Actieplan. De Commissie vindt dat Europa moet zorgen voor eigen bewapening, onafhankelijk van de VS. Het plan bestaat uit twee delen: er moet geld naar de Research & Technology afdelingen van de Europese wapenindustrie en Europese landen moeten gezamenlijk wapens gaan inkopen en daar extra geld voor vrijmaken, bovenop hun defensiebegrotingen.

Ooit, in een ver verleden, was er een Franse minister die twee wereldoorlogen wel genoeg vond. En die voorstelde om “de Frans-Duitse productie van kolen en staal onder een gezamenlijke Hoge Autoriteit te plaatsen, binnen een organisatie die open staat voor deelname door andere Europese landen. De gezamenlijke kolen- en staalproductie zal (...) een basis leggen voor gezamenlijke economische ontwikkeling als eerste stap naar een Europese Federatie, en

de toekomst veranderen van regio's die zich lang hebben gericht op het produceren van oorlogswapens, waar ze vooral zelf het slachtoffer van waren.” Dat was in 1950, en die minister was Robert Schuman, naar wie het Brusselse plein is genoemd, waar nu de Europese Commissie zetelt.

Het Europese streven van vrede door economische samenwerking geldt alleen binnen de muren van Europa. Voor de Boze Wereld daarbuiten wordt nog altijd vooral naar militaire middelen gegrepen, maar dan niet in EU-verband. De Europese Unie heeft nauwelijks militaire organen, defensie valt onder nationale lidstaten en de meesten EU landen zoeken hun defensiesamenwerking binnen de NAVO. Sommige lidstaten, zoals Frankrijk, willen al jaren dat de Europese defensie onafhankelijker wordt van de door Amerika gedomineerde NAVO. Dat resulteerde onder meer in de inmiddels weer ter ziele gegane West-Europese Unie, die bestond van 1954 tot 2011. Maar met name de Britten hechtten veel

waarde aan de samenwerking met de VS en waren tegenstander van meer Europese defensie.

EUROPEES OPTREDEN

Mede door de Brexit ziet de stroming die de EU militair wil versterken haar kans nu schoon. Federaal ingestelde Europese politici streven naar een gezamenlijke buitenlandse politiek van de EU, en daar hoort Europese militaire macht bij. Dwaallichten als de Poolse premier gaan zelfs zo ver dat ze pleiten voor een Europees kernwapen. Anders dan de NAVO heeft de EU echter geen militaire staf en budget, dus een echt Europees leger is nog ver weg. Maar om gezamenlijk Europees optreden van de lidstaten mogelijk te maken wil de Commissie er in elk geval voor zorgen dat alle soorten wapens in Europa beschikbaar zijn en geproduceerd kunnen worden. De Europese organisatie die dat moet gaan coördineren is het European Defence Agency (EDA), dat sinds kort valt onder de European

External Action Service, zeg maar het 'buitenlandministerie' van de Europese Unie.

De Europese wapenindustrie vindt het natuurlijk een uitstekend plan. Tijdens de economische crisis, die in Europese landen tot bezuiniging op de defensiebudgetten leidde, heeft de wapenindustrie zich draaiende gehouden door flink in te zetten op export (nieuwe markten ontwikkelen) en diversificatie (onder meer grensbewaking), maar nu trekt de Europese wapenmarkt weer aan en, nog mooier, is de Europese Unie bereid om geld te investeren in wapenonderzoek. Voor 2017-2019 is er 90 miljoen euro begroot, hetgeen moet oplopen tot 3,5 miljard euro in 2021-2027. Ontwikkelingskosten van nieuwe producten (*Research & Technology*) liggen in de militaire sector relatief hoog, subsidiepotjes om deze kosten te dragen zijn voor de wapenindustrie dus heel aantrekkelijk.

Foto: Paul Dijkstra

Het idee is, dat er binnen de EU als geheel gaten vallen in de beschikbare militaire capaciteit die zonder de VS opgevuld moeten kunnen worden. Daar gaat de European Defence Agency nu aan werken. Het geld is alleen beschikbaar voor projecten die in een capaciteitsbehoefte van de krijgsmachten van de lidstaten voldoen. Die capaciteitsbehoefte (onder meer drones, cyber, satellieten) is door de EU ministers van defensie vastgesteld in een Capability Development Plan.

Eind maart moeten formele afspraken over het Defensie Actie Plan tussen de Europese Commissie en de Europese Commissie rond zijn. Maar er zijn nog diverse haperingen. Er is onder meer geen duidelijkheid over de intellectuele eigendomsrechten van door de industrie uitgevoerde, maar met publiek geld betaalde onderzoeksresultaten. Ook is niet duidelijk hoe moet worden omgegaan met de voor militaire za-

ken gewenste vertrouwelijkheid en de controlerende rol van het Europees Parlement.

NEDERLANDSE KANSEN

Het zijn uiteindelijk de regeringen van de lidstaten die de beslissende stem hebben. In een eerste reactie op het Defensie Actie Plan zegt de Nederlandse regering vooral belang te hechten aan toegang tot het defensie-onderzoeksgeld voor het Midden- en Kleinbedrijf (MKB). Nederland heeft maar een paar grote wapenbedrijven, de meeste Nederlandse defensieproductie vindt plaats in kleine bedrijven die een nicheproduct hebben, dat zowel civiel als militair toepasbaar is. Het MKB vist vaak achter het net bij Europese subsidies, die zo ingewikkeld zijn dat alleen grote bedrijven aan de voorwaarden kunnen voldoen. Dat moet bij dit wapenpotje dus niet gebeuren, vindt onze regering. Wat dat betreft ziet het er nu goed uit. In 2015 heeft het European Defence Agency drie *pilot* projecten toegekend met een gezamenlijke waarde van ?1.4 miljoen. Een daarvan is uitgevoerd door een consortium onder Nederlandse leiding: in Leiden wordt een Detect and Avoid systeem voor drones ontwikkeld (waarmee onbemande vliegtuigen andere vliegende voorwerpen detecteren en vermijden) door het Netherlands Aerospace Center (NLR) met partners uit Duitsland, Italië en Groot-Brittannië.

Tijdens een Algemeen Overleg in de Tweede Kamer zei minister Hennis van defensie over het Defensie Actie Plan het volgende: "Wat de verdere uitwerking van het fonds betreft: de Commissie zou graag in juni van dit jaar een uitgewerkt voorstel voor het defensiefonds hebben. De lidstaten worden hierbij betrokken. Dat is goed, want er zijn echt een paar flinke kritische kanttekeningen te maken. Er is een *implementation steering group* gevormd waarvoor vertegenwoordigers van zowel de ministeries van Financiën als de ministeries van defensie zijn uitgenodigd. (...) Zo kunnen wij een vinger aan de pols houden. De verwachting is dat het fonds, zelfs als er in juni een uitgewerkt voorstel ligt, pas na – houd u vast – 2020 operationeel zal zijn. We hebben dus echt nog wel even de tijd om dingen bij te sturen." Maar met dat laatste heeft Hennis ongelijk, want er wordt nu voorgesorteerd om in 2020 *full swing* van start te gaan. Waar nu niet wordt bijgestuurd is straks

verkeerd voorgesorteerd.

Omdat het gaat over 'ambitieuze' doelen stelt de Commissie voor om ook alle andere mogelijke Europese financieringsbronnen open te stellen voor wapenonderzoek. Hiervoor wordt onder meer begerig gekeken naar de Europese Investeringsbank (EIB), die nu nog in haar richtlijnen heeft staan dat er geen bijdrages worden gedaan voor productie van wapens en munitie omdat de EIB "een voorkeur heeft voor productieve investeringen." Ook Structuurfondsen en zelfs Erasmus+ geld, bedoeld voor jongerenuitwisselingen binnen de EU, zouden opengesteld moeten worden voor de wapenindustrie.

Daarnaast streeft de EU naar oprichting van een Capaciteitsfonds waarmee lidstaten, bovenop hun normale defensiebegroting, gezamenlijk militaire aankopen gaan doen, met een streefbedrag van 5 miljard euro per jaar. Uitgaven aan het Capaciteitsfonds zouden niet mee hoeven tellen bij de naleving van de eisen van het Stabiliteitspact.

Over details van de Commissievoorstellen bestaat bij veel lidstaten twijfel dus er zal nog wel worden 'bijgestuurd'. De plannen op zich wordt echter met welwillendheid bekeken. Ambitieuze voorstellen voor versterkte bewapening liggen in Brussel op dit moment goed in de markt.

Het past in het Grote Verhaal dat Europa een gezamenlijke defensiemacht moet vormen. Wie dat Europese leger moet aansturen en wat de taken zouden moeten zijn is volstrekt niet uitgekristalliseerd, en voorlopig lijkt er hierover ook weinig overeenstemming in zicht: de buitenlandspolitieke belangen van de lidstaten zijn erg verschillend en geen enkel land is bereid militaire zeggenschap af te staan. Wel bestaan er in Europa op verschillende gebieden vormen van bilaterale defensiesamenwerking, er is bijvoorbeeld een Belgisch-Nederlandse samenwerking op marinegebied. Maar het is heel wat anders om met twee of drie landen militair samen te werken dan met 27 landen. Er zullen zich mogelijk meer landen aansluiten bij militaire samenwerkingen, en mogelijk ontstaat een defensie-'kopgroep' van een paar landen, maar een echt Europees leger is nog ver weg. Het geld voor een Europese wapenindustrie is echter alvast veiliggesteld.

Wendela de Vries

Europa en de nucleaire mythe

De nucleaire verdediging van Europa door de Verenigde Staten berust op een mythe. Het is een sterke mythe, die het grootste deel van de Koude Oorlog en lang daarna effectief heeft gewerkt. Maar de mythe kan worden doorgeprikt. Het is eerder gebeurd.

Toen de VS eind jaren zeventig van de vorige eeuw de neutronbom wilde invoeren – een klein kernwapen dat geschikt zou zijn om bemanningen van oprukkende tankcolonnes uit te schakelen – ontstond bij de Europeanen gegronde twijfel of de VS niet bezig waren zich in te stellen op een kernoorlog in Europa, waarbij het Amerikaanse continent buiten schot zou blijven. Het leidde tot een Atlantische crisis die tijdelijk kon worden bijgelegd via het fameuze NAVO-dubbelbesluit, waarbij de VS in Europa kruisraketten en Pershing-II plaatsten met de Russische SS-20 als legitimatie. De definitieve oplossing kwam pas met het akkoord tussen de presidenten Reagan en Gorbatsjov en het INF-verdrag waarbij de raketten weer uit Europa verdwenen.

En nu dreigt een nieuwe crisis door de verkiezing van president Donald Trump. De vroegere Amerikaanse NAVO-ambassadeur Ivo Daalder werd aangehaald in het liberale weekblad *Die Zeit*: “Bij atoomwapens vertrouwen de bondgenoten erop dat dit land [de VS] zijn eigen vernietiging riskeert om hen te verdedigen.” En dit vertrouwen – altijd al dubieus als het om een beperkte oorlog zou gaan – is fundamenteel aangetast door de verkiezing van een president, die de NAVO tijdens zijn campagne “verouderd” noemde en spottend verklaarde dat bondgenoten die hun contributie niet betaald hadden er niet op moesten rekenen dat ze verdedigd zouden worden.

Dat betekent dat de discussie geopend is over wat Europa moet doen als Trump zijn woorden waarmaakt. En dat komt omdat het radicale gepraat van Trump plaatsvindt binnen een al veel langere ontwikkeling, waarbij Europa minder belangrijk wordt voor de VS, die hun

Illustratie: Schot

aandacht verleggen naar Azië.

Die Zeit zegt dat dit debat in Duitsland momenteel wordt verdrongen, omdat het in een verkiezingsjaar niet goed uitkomt. Maar wie de Duitse media volgt krijgt toch de indruk dat sommigen in de Bondsrepubliek de angst om het hart begint te slaan. De actualiteitenrubriek *Panorama* reisde af naar Büchel, de laatste plek in Duitsland waar Amerikaanse kernwapens liggen (B61 – hetzelfde type als in Volkel). Daar zullen deze zomer demonstraties van de vredesbeweging plaatsvinden. *Panorama* haalde ook een interview aan met CDU-buitenlandwoordvoerder Kiesewetter (oudstafofficier en voorzitter van de reservistenvereniging). Hij was tegen een denkverbod en hield een pleidooi voor Europese kernbepaening in het geval de Amerikaanse veiligheidsgarantie zou wegvallen. Hij wilde een Europees kernwapen financieren uit de gezamenlijke Europese defensiebegroting die in 2019 van start gaat.

Duitsland heeft bij het Non-Proliferatie Verdrag afgezien van eigen kernwapens, maar er is destijds wel een voorbehoud gemaakt voor de overdracht van de Britse en Franse kernmacht naar de EU. Frankrijk zit in de problemen omdat het zijn kernwapens moet moderniseren en daar geen geld voor heeft. In Engeland dreigt premier May haar Tridentraketten in te zetten bij de onderhandelingen over de Brexit. Een deal op Europees niveau waarbij Duitsland de kernmacht van Frankrijk zou gaan meefinancieren en concessies doen bij Brexitdossiers lijkt nu nog in het land der fabelen te liggen. Maar als de VS eind dit jaar constateren dat de Europeanen nog steeds betalingsachterstand hebben kan een nieuwe mythe ontstaan rond de Britse en Franse kernbommen. Alleen zal die veel zwakker zijn dan de Amerikaanse ooit was.

Kees Kalkman

Kopgroep Euroleger of NAVO-frame?

Afgelopen herfst zijn binnen de EU in snel tempo een aantal voorstellen gedaan – veelal van financieel-economische aard – om de militaire poot van de Europese samenwerking te versterken. Daarbij is er één dat tot nu toe wat aan de aandacht is ontsnapt, de mogelijkheid over te gaan tot permanente gestructureerde samenwerking (afkorting: PESCO) op defensiegebied. Volgens het Verdrag van Lissabon is daar een besluit van de Europese raad van regeringsleiders voor nodig, dat genomen kan worden met een gekwalificeerde meerderheid van stemmen. Zo'n besluit was voor de Brexit niet mogelijk, omdat de Engelsen dwarslagen.

PESCO houdt in het instellen van een kopgroep op militair gebied, die kan leiden tot een Europese Defensie-Unie. Je zou het kunnen zien als het voorportaal van een Europees leger. Een groep lidstaten kan in dit kader afspreken om meer dan de rest aan defensie te doen en daarmee het unanimitets-principe, dat op het militaire terrein binnen de EU vaak geldt, omzeilen.

Bij de permanente samenwerking op defensiegebied binnen de EU hoort volgens het Verdrag in elk geval:

- een gecontroleerd niveau van investeringen in bewapening
- harmonisatie en pooling van militaire middelen en samenwerking op het gebied van oefeningen en logistiek
- maatregelen ter verhoging van paraatheid, interoperabiliteit, flexibiliteit en inzetbaarheid van de strijdkrachten, waarbij een herziening van de nationale besluitvormingsprocessen tot de mogelijkheden behoort
- het nemen van de nodige maatregelen om te voorzien in door de EU vastgestelde lacunes
- deelname in Europese materieelprogramma's in het kader van het European Defence Agency (EDA)

Om over te gaan tot gestructureerde samenwerking is geen minimaal aantal deelnemers vereist, dus in principe kan het beginnen met twee landen (bijv. Frankrijk en Duitsland). Beslissingen binnen PESCO worden dan weer met unanimitieit genomen, waarbij niet-deelnemende landen wel mogen meepraten, maar niet meebeslissen.

Een interessante analyse van de ontstaanswijze van PESCO door de Brusselse researchgroep GRIP benadrukt de over-

eenkomst met het project van de Economische en Monetaire Unie, de Euro. Het PESCO-plan ontstond in Werkgroep VIII van de Europese Conventie op initiatief van Joschka Fischer en Dominique de Villepin (2002). Het zou de bedoeling zijn geweest nog voor de grote uitbreiding van de EU de defensiesamenwerking goed op poten te zetten. Twee ontwikkelingen gooiden echter roet in het eten: de verdeeldheid in het Europese kamp als gevolg van de Irakoorlog en de afwijzing van de Europese grondwet door de Fransen. Het resultaat was een slapend artikel in het Verdrag van Lissabon.

DEMOCRATISCHE CONTROLE

Waar draait PESCO om? In eerste instantie gaat het om financiën, materieelbeleid, opleidingen, oefeningen, paraatheid e.d., waarbij het verplichtende karakter het meest in het oog springt. Het kan echter verder gaan. Bezwaren tegen een permanent militair hoofdkwartier van de EU zouden omzeild kunnen worden door dit onder te brengen in de gestructureerde samenwerking. Het lijkt me ook niet ondenkbaar dat de Europese Raad operaties uitbesteed aan de PESCO-structuur. Op termijn gaat het proces leiden tot steeds verdergaande integratie van de defensie-apparaten van een aantal staten, net zoals de invoering van de Euro druk zette op een gemeenschappelijk begrotingsbeleid. Een groot probleem daarbij is dat de democratische controle op de PESCO-kopgroep niet geregeld is. Het Europese parlement heeft op dit terrein nauwelijks iets in te brengen en de nationale parlementen worden geconfronteerd met besluiten die op een ondoorzichtige wijze binnen de kopgroep genomen worden.

De Oekraïne-crisis en de dreiging van

Foto: Ministerie van Defensie

ISIS vanuit het zuiden hebben samen met de aangekondigde verschuiving van de geopolitieke aandacht van de VS naar het Pacifische gebied al voor de Brexit de vraag om structurele militaire samenwerking binnen de EU doen herleven. De Globale Strategie voor de EU van Hoge Veiligheidsvertegenwoordiger Mogherini (juni 2016) vroeg – op termijn weliswaar – om een “meer gestructureerde vorm van samenwerking met volledig gebruik van het potentieel van het Verdrag van Lissabon,” een code om het besluit tot versterkte samenwerking te nemen. Kort daarna vroegen de Duitse en Franse regering hetzelfde in brieven van hun ministers, een sterk signaal dat PESCO opnieuw op de agenda stond.

Op de Europese Raad van 15 december 2016 gaven de regeringsleiders een aantal opdrachten op het vlak van Europese defensie aan Mogherini. Eén daarvan was om in het voorjaar van dit jaar voorstellen te doen voor “elementen en opties voor een inclusieve Permanente Gestructureerde Samenwerking gebaseerd op een modulaire benadering en met het schetsen van mogelijke projecten.”

De aanpak van versterkte samenwerking moet dus kennelijk eerst nog verder worden uitgewerkt en lijkt tevens enig-

RECHTS: MINISTER VAN DEFENSIE JEANINE HENNIS-PLASSCHAERT, LINKS HAAR DUITSE COLLEGA URSULA VON DER LEYEN, BIJENKOMST NAVO DEFENSIEMINISTERS - BRUSSEL, 24-25 JUNI 2015

groep, de Joint Expeditionary Force (JEF), staat de ondersteuning van Britse militaire interventies buiten het NAVO-gebied centraal. De leden zijn naast Engeland: Denemarken, Estland, Letland, Litouwen, Nederland en Noorwegen, dus een aantal van de noordwestelijke Europese kuststaten. Een informatief Research Paper van het NATO Defense College in Rome, waaraan veel van de hier vermelde gegevens zijn ontleend, ziet deze samenwerking als een vervolg op de tijdens de Afghanistan-oorlog (2004-2014) en de Libië-oorlog (2011) ontstane binding. Als operationeel commandocentrum treedt het UK Standing Joint Force Headquarters in Northwood op, gevestigd in een westelijke buitenwijk van Londen.

De Duitse groep omvat verder België, Bulgarije, Kroatië, Tsjechië, Denemarken, Estland, Hongarije, Luxemburg, Letland, Litouwen, Nederland, Noorwegen, Polen, Roemenië en Slowakije. Daar zitten dus ook de Midden-Europese landen bij. Deze groep wordt geleid door een vergadering van defensie ministers en een High Level Group van hoge ambtenaren. Hij was in eerste instantie meer gericht op het ontwikkelen van capaciteiten zoals mobiele hoofdkwartieren, vuurkracht, lucht- en raketverdediging en inlichtingen. Later is daar bij gekomen het mobiliseren van *follow-on forces*, dat zijn versterkingen die kunnen worden aangevoerd, nadat een eerste invasiemacht ergens is binnengevallen.

Er zijn dus binnen de EU en de NAVO parallele ontwikkelingen op het gebied van militaire kopgroepen. Als de verwijdering tussen de VS en Europa als gevolg van het presidentschap van Donald Trump zich doorzet, is het denkbaar dat beide projecten in elkaar worden geschoven tot een Europese poot van een verzwakte Atlantische samenwerking.

Kees Kalkman

Geraadpleegd:

Frédéric Mauro, Permanent Structured Cooperation – The Sleeping Beauty of European Defence, Grip Analysis, 27 mei 2015

Diego A. Ruiz Palmer, The Framework Nations Concept and NATO. NATO Research Paper No. 132, juli 2016

zins genuanceerd. De term ‘modulaire benadering’ geeft aan dat niet elke lidstaat op alle niveaus hoeft mee te doen. Dit maakt het gemakkelijker voor een groter aantal landen om – mits ze voldoen aan de uitgangscriteria van de samenwerking – te participeren. Hetzelfde geldt waarschijnlijk voor de ‘projecten’ die ongetwijfeld in ruime mate gefinancierd zullen worden uit de nu voor militaire doeleinden geopende Europese fondsen.

NAVO-PROJECT

Opmerkelijk is dat naast deze voorhoede van het toekomstige Europese leger er binnen de NAVO een project van de Europese landen is dat hier op lijkt. Dat is het Framework Nation Concept (FNC), veel minder bekend dan de snelle interventiemacht van de NAVO, de NATO Response Force (NRF). Framework Nation is een begrip dat ook binnen de EU wordt gebruikt. Het houdt in dat rondom een kernlidstaat een (multinationaal) troepenpakket wordt opgebouwd dat gezamenlijk oefent en operaties uit kan voeren. Voor de NAVO is dit niet nieuw. De UK-Netherlands Amphibious Force van Nederlandse en Britse mariniers bestaat al sinds 1972 en is op deze basis georganiseerd. In de jaren vijftig bestond er

zelfs een nucleaire variant in Zuid-Europa, de Southern European Task Force (SETAF) waarbij de Amerikaanse landmacht tactisch nucleaire steun verleende aan het Italiaanse leger.

In 2013 heeft Duitsland voorgesteld om de militaire capaciteit van de Europese NAVO-leden te organiseren volgens het Framework Nation Concept. De reden was waarschijnlijk dat men bang was dat als gevolg van de bezuinigingen op de begroting na de kredietcrisis van 2007-2008 de kleinere landen van de NAVO niet meer in staat zouden zijn om hun bewapening op te voeren volgens de binnen de NAVO afgesproken planning. Via het FNC helpen de grotere landen, terwijl op die manier tegelijkertijd de kleinere worden ingekapseld, zodat ze niet meer zelfstandig kunnen beslissen bepaalde legeronderdelen af te stoten. Het Framework wordt via internationale overeenkomsten (*Memorandums of Understanding*) vastgelegd.

Op een vergadering van de NAVO-ministers van defensie in juni 2014, voorafgaand aan de NAVO-top in Wales, werd het Framework Nation Concept formeel aangenomen. In Wales werden twee FNC-groepen gelanceerd, onder leiding van Engeland en Duitsland. Bij de Britse

Voorlopig zet Trump Obama's

De opbouw van NAVO-troepen langs de grens van de Europese Unie met Rusland gaat onder de Amerikaanse president Donald Trump onverminderd door. Zo nemen vanaf 9 februari onder leiding van het Nederlandse leger 4.500 NAVO-troepen deel aan de militaire oefening 'Bison Drawsko' in Polen. Behalve 3.600 Nederlandse militairen zijn hierin NAVO-troepen vertegenwoordigd uit Canada, Estland, Duitsland, Polen en de Verenigde Staten. Een deel van de Nederlandse groep trekt na afloop van deze oefening op 24 februari door naar Litouwen om daar te dienen als de eerste Nederlandse rotatie van een multinationale NAVO-gevechtsgroep.

Ondertussen zijn in Litouwen op 7 februari 500 NAVO-troepen verwelkomd door de Litouwse president Dalia Grybauskaitė. Het *Panzer Grenadierbataillon 122*, bestaande uit 450 Duitse soldaten en vijftig strijdkrachten uit België en Nederland, voegt zich bij een door Duitsland geleide troepenmacht van 700 militairen uit België, Kroatië, Frankrijk en Luxemburg, Nederland en Noorwegen. Het militaire contingent maakt deel uit van de NAVO's 'Enhanced Forward Presence' in de Baltische staat. Het bataljon blijft tot juli in Litouwen als onderdeel van de rotatie-macht. Deze troepen met 26 tanks en gevechtsvoertuigen, waaronder Leopard 2 tanks en Marder pantservoertuigen, zijn op een steenworp afstand gestationeerd van de grens met de Russische enclave Kaliningrad, die ingeklemd zit tussen Polen en Litouwen. Naast deze troepenmacht arriveert 10 februari in Litouwen een compagnie van 120 Amerikaanse manschappen met tien M1A2 Abrams tanks, vijf M2A3 Bradley gevechtsvoertuigen, trucks en andere voertuigen.

ATLANTIC RESOLVE

"De beweging van materieel en troepen in en rond Europa markeert het begin van een continue rotatie van gepantserde gevechtseenheden uit de Verenigde Staten als onderdeel van Operatie Atlantic Resolve," staat in een verklaring van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken. "Atlantic Resolve is een bewijs van de voortdurende Amerikaanse betrokkenheid bij de collectieve veiligheid door middel van een reeks acties om de NAVO-bondgenoten en partners gerust te stellen over Amerika's toewijding bij

OEFENING
BISON
DRAWSKO
BEGINT MET
HET FORMEEL
"AFNEMEN"
VAN DE
PARADE

het brengen van duurzame vrede en stabiliteit in de regio in het licht van de Russische interventie in Oekraïne," zo luidt het.

Ofschoon president Trump de NAVO als 'overbodig' beschouwt en de verhoudingen van de VS met Rusland wil normaliseren, kan hij door brede tegenstand binnen het Amerikaanse Congres hierop geen beleid ontwikkelen. Een meerderheid onder Republikeinen en Democraten eist harde actie tegen Rusland. Zij zijn niet uit op een diplomatieke oplossing met Rusland over Oekraïne, maar op escalatie van het conflict. Zo ligt er een wetsvoorstel dat verdergaande sancties bepleit, gemodelleerd naar de sanctiewetgeving voor Iran.

In januari worden 4.000 Amerikaanse troepen naar Duitsland gestuurd met 2.800 stuks militair materieel, waaronder M1A2 Abrams tanks, M2A3 Bradley gevechtsvoertuigen en Paladin artillerie. Deze strijdkrachten nemen eind januari deel aan militaire oefeningen in Polen, en worden daarna verspreid over zeven landen, waaronder de Baltische staten, Bulgarije, Roemenië en Duitsland. Het

hoofdkwartier is gevestigd in Duitsland. In juli 2016 zijn de NAVO-lidstaten het eens geworden over "de grootste versterking sinds de Koude Oorlog." Het betreft vooral de stationering van vier multinationale bataljons in Estland, Letland, Litouwen en Polen.

Op 8 februari komen 225 Amerikaanse soldaten aan in Letland met 15 M1A2 Abrams tanks, zes Bradley M2A3 gevechtsvoertuigen en ander militair materieel. Canada heeft in Letland de leiding over een bataljon van 1.200 troepen. Behalve soldaten uit Canada, nemen ook troepen uit Albanië, Italië, Polen, Spanje en Slovenië daaraan deel.

In Estland arriveert begin februari het eerste bataljon van het Amerikaanse 68ste pantserregiment met vier M1A2 Abrams tanks en 15 Bradley M2A3 gevechtsvoertuigen, ter vervanging van troepen die daar sinds september waren gelegerd en hun permanente basis hebben in Italië. Het Verenigd Koninkrijk leidt in Estland een bataljon van 800 troepen, waar naast Britse soldaten ook militairen uit Denemarken en Frankrijk aan deelnemen.

De controle over het Baltische lucht-

Ruslandpolitiek voort

Foto: Ministerie van Defensie

tien jaar later, in september 2016, werd het depot opnieuw overgedragen aan de Amerikaanse krijgsmacht. Er staan 1.600 voertuigen in, waaronder tanks en gevechtsvoertuigen. Voldoende om een hele pantserdivisie mee uit te rusten. In Brunssum is overigens ook nog een belangrijk NAVO-hoofdkwartier gevestigd dat militaire operaties kan leiden en een ondersteunende rol speelde bij de oorlog in Afghanistan.

De komst van nieuwe troepen en materieel duidt op een nieuwe fase van de operatie Atlantic Resolve. Deze begon in april 2014, nadat de Krim zich bij referendum had afgesplitst van Oekraïne om zich aan te sluiten bij Rusland. De strategie van de VS en de NAVO beperkt zich niet tot de opbouw van troepen. Het omvat ook multinationale trainingen en samenwerking op het gebied van 'veiligheid' met NAVO-partners in Oost-Europa. Sinds de aanvang van Operatie Atlantic Resolve hebben militaire oefeningen plaatsgevonden in de Baltische Staten, Polen, Roemenië, Bulgarije en Hongarije.

eerste keer sinds de Tweede Wereldoorlog dat buitenlandse troepen wordt toegestaan zich te stationeren op Noors grondgebied. Ze verblijven op de legerbasis Vaerna bij Trondheim, op 1.500 kilometer van de Russische grens. Daar trainen ze op oorlogvoering onder winterse omstandigheden. In maart houden ze oefeningen met Scandinavische en Britse troepen. Noorwegen en Rusland delen een kleine landsgrens in het hoge noorden. Noorwegen heeft nabij deze grens in de regio Finnmark enige honderden troepen gelegerd.

Zweden en Finland zijn niet lid van de NAVO, maar via andere militaire samenwerkingsverbanden worden er wel nauwe contacten onderhouden met de NAVO. Zo werken de drie noordelijke NAVO-leden Denemarken, Noorwegen en IJsland nauw samen met Zweden en Finland in NORDEF (Nordic Defence Cooperation), een militair samenwerkingsverband van de Scandinavische landen. Zweden en Finland overwegen gezamenlijke trainingen met NAVO-strijdkrachten in Litouwen. De defensiestaven van Denemarken, Estland, Finland, Letland, Litouwen, Noorwegen en Zweden overleggen over 'regionale veiligheidskwesties', gezamenlijke militaire samenwerkingsprojecten, deelname aan militaire operaties in NAVO- en EU-verband, en defensieparaatheid. De Zweedse defensie minister Peter Hultqvist heeft onlangs verklaard dat de Zweedse regering haar militaire samenwerking met Noorwegen wil versterken om de "Russische agressie" te kunnen weerstaan. In de praktijk vertaalt zich dat in samenwerking voor gezamenlijke manoeuvres, zoals de Aurora oefening in Zweden en Trident Juncture in Noorwegen.

Finland houdt de deur naar Rusland open. Medio januari maakt de Finse president in een televisie-interview bekend dat hij de Russische leider Vladimir Poetin twee keer per jaar zal ontmoeten. De eerste bijeenkomst is gepland voor komende zomer in Finland. Tijdens een Fins-Russische top in juli 2016 benadrukte president Niinistö het belang van versterking van vertrouwen in de betrekkingen.

Henk van der Keur

ruim ('Baltic Air Policing') vindt plaats met vier Nederlandse F-16's en vier Duitse Typhoon gevechtsvliegtuigen. Net als op de grond roteren ook deze onderdelen. Bilaterale afspraken tussen de Verenigde Staten en Rusland verbieden permanente aanwezigheid van troepen. Rotatiemachten zijn daarop het antwoord. In mei nemen F-16's van de Poolse luchtmacht het stokje over Nederland. Deze missie vindt al plaats sinds 2004, toen Letland en Estland de NAVO vroegen hiervoor zorg te dragen.

WAPENDEPOTS

Naast de opbouw van NAVO-troepen langs de Russische grens zijn er ook voorposten met legermaterieel in West-Europa. Dat zijn de depots voor opslag en onderhoud van Amerikaans legermaterieel, de zogenaamde 'Prepositioned Organizational Material Storage sites' (P.O.M.S.-sites). Ten tijde van de Koude Oorlog waren er vijf van deze depots in Nederland: in Brunssum, Coevorden, Ter Apel, Eygelshoven en Vriezenveen. Eygelshoven in Zuid-Limburg sloot als laatste van deze in 2006, maar precies

WINTERTRAINING

Terwijl de NAVO-lidstaten voortdurend wijzen naar "Russische agressie" en Rusland een "bron van instabiliteit" noemen, ontkent Rusland categorisch dat het een bedreiging vormt. In reactie op de dreiging van de NAVO heeft het zijn militair strategisch vermogen langs zijn westelijke grens versterkt. Ook heeft het als antwoord op het Amerikaanse raketschild in Polen en Roemenië Iskander-raketten geplaatst in de enclave Kaliningrad. Dat zijn raketten voor zeer korte afstanden (300 km), die een kernlading kunnen dragen. De VS menen dat Rusland hiermee in strijd handelt met het zogenaamde INF-verdrag, maar dat verdrag gaat over kernraketten voor de korte en middellange afstand (vanaf 500 km).

Behalve aan de oostgrens van de Europese Unie, legt de NAVO ook troepen in het noorden van Europa. Een week na de aankomst van de Amerikaanse troepen in Polen landden op 16 januari 300 Amerikaanse mariniers in Noorwegen voor een verblijf van zes maanden. Daarna worden ze vervangen door nieuwe troepen voor eenzelfde periode. Het is de

Oproep voor internationale acties tegen de NAVO-top in Brussel op 24 en 25 mei 2017

INVESTEER IN MENSEN – NIET IN OORLOG

De dit jaar te houden NAVO-top zal de eerste van de Amerikaanse president Donald Trump zijn. Hij zal plaatsvinden in het spiksplinternieuwe NAVO-hoofdkwartier in Brussel, een stad die onderdak biedt aan de NAVO en de Europese Unie - twee instituties die nauw samenwerken qua militair beleid.

De NAVO en haar lidstaten nemen deel aan illegale oorlogen en militaire interventies, van Joegoslavië tot Afghanistan, Libië, Irak, Syrië, de Middellandse Zee en de Indische Oceanen. Ze dragen op grote schaal bij aan internationale instabiliteit en bevorderen de wapenwedloop en militarisering. De NAVO blijft vasthouden aan de grootste bedreiging van de mensheid – kernwapens. Van top naar top zet ze haar beleid van oorlog en overheersing voort, dwingt het af en breidt het uit.

En de wereld laat ons de gevolgen zien: complete landen verwoest, miljoenen op de vlucht geslagen die vreselijk leed en zelfs de dood onder ogen moeten zien, milieurampen, een toename van gewelddadig extremisme en terrorisme, militaire spanningen en confrontaties, verspreiding van kernwapens en een vergroot risico op een kernoorlog.

En in reactie op deze afschrikwekkende gevolgen, zet de NAVO tot nog meer militarisme en oorlog aan:

- Van alle NAVO-lidstaten wordt geëist hun defensiebegrotingen te verhogen naar 2% van het bruto binnenlands product. Dat betekent nog meer geld wegnemen van de begrotingen van sociale zaken, onderwijs, justitie, internationale samenwerking en milieu – geld dat juist kan bijdragen aan de opbouw van een vreedzamere en stabielere wereld.
- NAVO-lidstaten worden verplicht om 20% van hun defensiebegroting uit te geven aan militair materieel. De machtige wapenlobby wrijft zich in de handen. Door de wapenwedloop op te jagen, maakt de NAVO duidelijk helemaal niets te zien in diplomatieke middelen om conflicten op te lossen.
- De NAVO drijft de spanningen met Rusland op, verplaatst troepen en wapens naar de Russische grens en bouwt een anti-raketsysteem. Zo wordt de

bevordering van vreedzame relaties en wederzijds begrip verhinderd.

- De NAVO en haar lidstaten interveniëren steeds vaker buiten het verdragsgebied en vergroten hun aanwezigheid door wereldwijde partnerschappen en *coalitions of the willing*. Ze vergroten hun economische, politieke en militaire dominantie, in plaats van meer in de Verenigde Naties te investeren om deze haar doel van een vreedzame, veilige wereld waar te laten maken.
- De NAVO zet haar politiek van kernwapens als uiteindelijke 'garantie' voor de veiligheid van het bondgenootschap voort, ondanks het feit dat de meerderheid van de landen in de wereld onderhandelen over een verdrag om kernwapens te verbieden. Ondertussen worden de Amerikaanse kernwapens in Europa onder de dekmantel van de NAVO gemoderniseerd tegen een kostprijs van vele tientallen miljarden dollars.

Wij willen geen militarisering van de Europese Unie of de vorming van een Europese supermacht, zoals in toenemende mate bepleit wordt door EU-leiders. Militaire maatregelen om de Europese grenzen te sluiten vormen geen antwoord op de uitdagingen van migratie. Vluchtelingen zijn welkom.

De NAVO is de agressiefste oorlogsmachine ter wereld. Meer dan ooit hebben we wereldwijd vrede en duurzame ontwikkeling nodig. We doen een beroep op alle vreedzame mensen en organisaties om zich aan te sluiten bij de protesten tegen de NAVO-top, in Brussel en elders. Laten we de druk op onze regeringen opvoeren om te investeren in maatschappelijk welzijn en niet in oorlog.

Onze eis aan onze regeringen is helder: we moeten uit de NAVO en de NAVO moet worden opgeheven.

Vorbereidingsvergadering voor acties tegen de NAVO-top (licht ingekort door de redactie)

Nadere informatie over de activiteiten tegen de NAVO-top en het organiseren van bussen naar Brussel zullen binnenkort op de website www.oorlogisgeenoplossing.nl staan.

Enrico Baj in het Cobramuseum

Tot 14 mei a.s. vindt er in het Cobramuseum in Amstelveen een overzichtstentoonstelling plaats van het werk van Enrico Baj. Deze kunstschilder gebruikte zijn werk als spelend protest tegen de autoriteiten en de bestaande samenleving. Toen hij op 31 oktober 1924 geboren werd, was Mussolini twee jaar aan de macht. Baj's Italië was een land van militaire parades en staatsvertoningen. Daarna kwam de oorlog. In 1944 vluchtte Baj naar Genève om aan de conscriptie van de Duitse bezetter te ont-

komen. In Zwitserland maakte hij kennis met de vrije moderne kunst en vanaf 1946 volgde hij naast zijn rechtenstudie een kunstopleiding om zijn roeping te volgen: zich tegen een maatschappij van autoriteiten en oorlog te keren.

Hij kwam in aanraking met surrealisten en COBRA-kunstenaars als Roberto Matta en Asger Jorn. Vanaf 1948 organiseerde hij zijn kunst in thema's als de nucleaire beschaving, de interplanetaire samenleving en uiteindelijk de monsterlijke facetten van de mens, vooral als militair. Hij maakte zichtbaar gedrochten, meubelstukken, geüniformeerde marionetten, gedecoreerde barbaren, robots. Voor zijn thema's gebruikte hij ook afzonderlijke materialen: door rampen geteisterde planeten werden getoond als reliëfs met speciaal daarvoor bewerkte chemische verbindingen.

KERMISMEDAILLE

Het meest bekend zijn de honderden Generaals die hij vanaf 1968 tot 1975 maakte, vaak collages in stof met heel veel ker-

mismedailles. Ook beeldde hij ze uit in metaalconstructies en keramiek. Zij werden allemaal gezien als marionetten, die optreden als figurant in het absurdistische poppenspel Ubu Roi van Alfred Jarry. Waren zij niet het product van de ont-herseningmachine die in zijn visie de staat nu eenmaal was? Hoe absurd dit was liet hij zien door zelf in nepcostuums en met een bak nepmedailles te paraderen. Daarmee liet hij zien dat iedereen, voor zover product van de bestaande samenleving, door de valse schijn van militaire glorie kan worden verleid.

In 1966 werd hij door André Breton formeel erkend als surrealist, wegens de kracht waarmee hij door zijn beelden de maatschappij trachtte te mobiliseren tegen de militarisering van de wereld. Hoogtepunt van de tentoonstelling is zijn eindversie van het monument "De begrafenis van de anarchist Pinelli" die het slachtoffer was van een politieverhoor na een door de Italiaanse regering geënceneerde terroristische aanslag van fascistten, waarna de politie een anarchisttenjacht organiseerde. Militairen en politie worden in dit wandstuk met elkaar gelijk gesteld. In de tentoongestelde versie uit 1972 snelt als verdoemd citaat uit Picasso's Guernica een klein engeltje toe. Gelijkaardige panelen die hij bijvoorbeeld naar aanleiding van de Vietnamoorlog maakte, zullen moeten wachten tot een volgende tentoonstelling in Nederland.

Enrico Baj overleed op 16 juli 2003 in Vergiate, nabij Milaan.

Wij zien dus hier slechts een spoor van zijn omvangrijke nalatenschap, maar dat is al indrukwekkend genoeg.

Jan Bervoets

Enrico Baj

Enrico Baj

Zonsondergang 1914

De laatste witte wolkenflarden vluchten
De dag is uitgestreden
over de zee.

Als een rode bloedplas ligt die
en daarin zwemt het land als de lijken.
Vanaf de hemel druipt als etter de maan.

Er houdt geen god de wacht.

In holle uitgestoken sterrenogen
hurkt donkere dood.

En is geen licht.

En al het dier schreeuwt als op de jongste dag.

En mensen breken op
aan de oever.

Oskar Kanehl

Oorspronkelijk
verschenen in
Die Aktion,
eind augustus 1914.
Vertaald door
Jan Bervoets, 2017.

SOLDAAT
OPGESCHRIKT
DOOR HET
SCHIJNSEL VAN
EEN VUURPIJL,
1914-1918.
GESCHILDERT
DOOR FERNAND
ALLARD L'OLIVIER.

